

Anne Vihinen

Kirjaston ja koulun yhteistyö Toivakassa

”Kirkaampana ajatus, että kirjastossa käydään”

Opinnäytetyö

Syksy 2017

SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri

Kirjasto- ja tietopalvelun tutkinto-ohjelma

SeAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Liiketoiminta ja kulttuuri

Tutkinto-ohjelma: Tradenomi (AMK), Kirjasto- ja tietopalvelun tutkinto-ohjelma

Tekijä: Vihinen, Anne

Työn nimi: Kirjaston ja koulun yhteistyö Toivakassa: ”Kirikkaampana ajatus, että kirjastossa käydään”

Ohjaajat: Mäkinen-Laitila, Sari & Savolainen, Sanna

Vuosi: 2017

Sivumäärä: 61

Liitteiden lukumäärä: 2

Tässä opinnäytetyössä tarkoituksena oli selvittää Toivakan kunnankirjaston ja peruskoulun yhteistyön tilanne ja kartoittaa opettajien ja kirjaston henkilökunnan näkemyksiä ja toiveita yhteistyöstä. Tutkimuksessa pyrittiin myös selvittämään peruskoulun uuden opetussuunnitelman vaikutusta kirjaston ja koulun yhteistyöhön. Työn tavoitteena oli saada myös selville kirjallisen yhteistyösopimuksen tarve.

Tutkimusote opinnäytetyössä oli kvalitatiivinen ja aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Haastateltavina oli seitsemän opettajaa ja yksi kirjastonhoitaja. Haastattelujen tuloksia analysoitiin sisällönanalyysimenetelmällä.

Keskeisimmäksi yhteistyöalueeksi uuden opetussuunnitelman laaja-alaisissa osamistavoitteissa nousi monilukutaito ja sen edistäminen kirjastoyhteistyön avulla. Yhteistyön suunnitelmallisuuden nähtiin lisäävän oppilaiden välistä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Yhteistyön vakiintumisen kannalta pidettiin tärkeänä laatia yhteistyösuunnitelma, jota voidaan tarvittaessa tarkentaa lukuvuosisuunnitelmassa. Viesintä ja sen oikea-aikaisuus nähtiin tärkeänä yhteistyön onnistumisen kannalta. Kirjastolta toivottiin enemmän kirjavinkkausta, erilaisten sisältöjen esille tuomista, jalkautumista myös kouluille sekä kirjastonkäytön opetusten laajentamista tiedonhallintataitojen opastuksiksi.

Opetussuunnitelman vaikutus yhteistyöhön nähtiin enemmän mahdollisuutena kuin velvoitteena. Kirjasto koettiin mieluisena kumppanina tulevissa monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa. Käytännön kokemuksia uuden opetussuunnitelman vaikutuksesta yhteistyöhön ei opinnäytetyön tekemisen aikaan vielä ollut kovin paljon.

Yhteistyötä rajoittaviksi tekijöiksi koettiin koulun kiireinen arki, aikataululliset esteet sekä mahdollinen välimatka kirjastoon. Kirjaston näkökulmasta yhteistyön kehittämisen edellytyksenä nähtiin riittävät henkilöstöresurssit, opetuspakettien kokoaminen eri luokka-asteille sekä kirjaston palvelujen markkinointi.

Avainsanat: yleiset kirjastot, koulut, yhteistyö, opetussuunnitelma, monilukutaito

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Business and Culture

Degree programme: Library and Information Services

Author: Vihinen, Anne

Title of thesis: Cooperation between the library and school in Toivakka

Supervisors: Mäkinen-Laitila, Sari & Savolainen, Sanna

Year: 2017

Number of pages: 61

Number of appendices: 2

The purpose in this thesis was to find out the status of the cooperation between the Municipality Library and the Comprehensive School in Toivakka and to survey the teachers' and library staff's views on and wishes for their cooperation. Another aim was to investigate the influence of the new comprehensive school curriculum on the cooperation between the library and the school. The objective was also to find out the need for a written cooperation agreement.

The method used in the thesis study was qualitative, and the data was gathered using semi-structured interviews. Seven teachers and one librarian were interviewed. The results were analysed using a content analysis method.

Among the comprehensive learning goals of the new curriculum, multiliteracy and its promotion through cooperation was mentioned as the most important form of cooperation. The planned implementation of cooperation was seen to increase equality among pupils. For the entrenchment of the cooperation, the making of a cooperation plan allowing for modifications during the school year was seen as important. Communication and its up-to-dateness were regarded as important for its success. The teachers wished for more book talk, the presentation of different sets of content, visits by library staff to the schools, and expanding the library instruction to information search skills.

The influence of the curriculum on cooperation was seen rather as an opportunity than as a commitment. The library was regarded as a nice partner in future multi-disciplinary study modules. During the thesis study, there were not yet many practical experiences with the influence of the new curriculum on the cooperation.

The factors limiting cooperation included the rush at school, scheduling problems, and the potential distance to the library. From the library's perspective, as the prerequisite for the development of the cooperation, the interviewees mentioned the sufficient number of staff, the assembling of teaching material for different forms, and the marketing of the library services.

Keywords: public libraries, schools, cooperation, curriculum, multiliteracy

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo.....	6
1 JOHDANTO.....	7
2 KIRJASTON JA KOULUN YHTEISTYÖN TAUSTA.....	9
2.1 Lähtökohtia kirjaston ja koulun yhteistyölle.....	9
2.2 Yhteistyön muotoja.....	11
2.2.1 Lukuharrastukseen innostaminen.....	11
2.2.2 Tiedonhallintataidot.....	15
2.2.3 Mediakasvatus.....	16
2.3 Tutkimuksia yhteistyöstä.....	18
2.4 Yhteistyömalleja.....	20
2.4.1 Kotka.....	21
2.4.2 Mikkeli.....	22
2.4.3 Tampere.....	23
2.4.4 Raisio.....	23
3 PERUSOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMAN TAVOITTEET JA MAHDOLLISUUDET KIRJASTOYHTEISTYÖN KANNALTA.....	25
3.1 Kirjaston ja koulujen yhteistyön sisältö ja vaiheet Toivakan kunnassa.....	25
3.2 Laaja-alaiset osaamistavoitteet perusopetuksen opetussuunnitelmassa 2016.....	26
3.2.1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1).....	27
3.2.2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2).....	28
3.2.3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (L3).....	28
3.2.4 Monilukutaito (L4).....	29
3.2.5 Tieto- ja viestintätekniinen osaaminen (L5).....	31
3.2.6 Työelämätaidot ja yrittäjäyys (L6).....	32
3.2.7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen (L7).....	33

3.3	Oppimisympäristöt ja monialaiset oppimiskokonaisuudet	34
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	35
4.1	Tutkimusongelma ja -kysymykset	35
4.2	Tutkimusmenetelmä.....	35
4.3	Tutkimuksen luotettavuus	37
4.4	Tutkimuksen toteutus	38
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	41
5.1	Opettajien haastattelut	41
5.1.1	Koulun ja kirjaston yhteistyön nykytila.....	41
5.1.2	Uuden opetussuunnitelman vaikutus yhteistyöhön	43
5.2	Kirjastonhoitajan haastattelu	47
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	50
	LÄHTEET	54
	LIITTEET	61

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuva 1. Perusopetuksen tavoitteet ja laaja-alainen osaaminen27

1 JOHDANTO

Toivakan kunta on noin 2400 asukkaan kunta Keski-Suomessa. Kunnassa toimii kaksi perusopetusta antavaa koulua: Kankaisten koulu ja Toivakan koulukeskus. Kankaisten koulu on luokat 0–6 käsittävä kyläkoulu, jossa on syksyllä 2017 esioppilaat mukaan lukien 46 oppilasta, opettajia on kolme. Toivakan koulukeskus on yhtenäiskoulu, jossa opetusta järjestetään esioppilaille sekä vuosiluokille 1–9. Koulukeskuksen oppilasmäärä lukuvuonna 2017–2018 on 308 ja opettajien määrä 27. (Toivakan kunta 2017a.) Uusi perusopetuksen opetussuunnitelma on otettu käyttöön lukuvuonna 2016–2017 luokilla 1–6, luokilla 7–9 opetussuunnitelma tulee käyttöön seuraavasti: lukuvuonna 2017–2018 luokalla 7, lukuvuonna 2018–2019 luokalla 8 ja lukuvuonna 2019–2020 luokalla 9 (Toivakan kunnan sivistystoimenlautakunta 24.5.2016).

Toivakan kunnankirjasto on verkostoitunut muiden keskisuomalaisten yleisten kirjastojen kanssa ja on osa Keski-kirjastot -kirjastoverkkoa. Kunnankirjasto sijaitsee koulukeskuksen vieressä, matkaa Kankaisten koululle on sen sijaan noin 17 kilometriä. Kirjaston henkilökunnan määrä vuonna 2016 oli 2,1 henkilötyövuotta (Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2016).

Tässä opinnäytetyössä tavoitteena on selvittää Toivakan kunnan koulujen ja kunnankirjaston yhteistyön nykytila, kartoittaa koulujen opettajien sekä kirjaston henkilökunnan toiveet ja näkemykset yhteistyöstä sekä ottaa huomioon peruskoulun uuden opetussuunnitelman tavoitteet. Opinnäytetyössä etsitään vastauksia siihen, miten kirjaston ja koulun yhteistyö voidaan päivittää tämän päivän tasolle ja peruskoulun uuden opetussuunnitelman mukaiseksi Toivakassa. Työssä selvitetään myös olisiko tarpeen laatia kirjallinen Toivakan kunnan peruskoulujen ja kirjaston yhteistyösopimus vuosiluokille 1–9. Nykyinen yhteistyötä kuvaava Toivakan kunnan kulttuuriopetussuunnitelma Kulttuurivakka on laadittu keväällä 2012, ja siinä on esitelty lyhyesti kirjaston tarjoamat mahdollisuudet koulujen kulttuuriopetuksen suunnittelun pohjaksi (Toivakan perusopetuksen kulttuuriopetussuunnitelma Kulttuurivakka 2012). Pyrkimyksenä on asettaa oppilaat tasa-arvoiseen asemaan kirjaston tarjoamissa palveluissa, kuten kirjastonkäytön opetuksessa, mediakasvatuksessa ja tiedonhallintataitojen opetuksessa.

Opinnäytetyön tutkimusongelmana on selvittää, minkälaista yhteistyötä Toivakan kunnankirjaston ja Toivakan koulujen välillä on mahdollista järjestää huomioiden peruskoulun uuden opetussuunnitelman tavoitteet. Tutkimusote tässä opinnäytetyössä on kvalitatiivinen ja tutkimusmenetelmänä käytetään teemahaastattelua. Haastattelujen kysymykset ovat osittain erilaiset kirjastonjohtajalle ja koulujen opettajille. Teemahaastattelujen apukysymykset ovat liitteenä. Liite 1 & 2

Opinnäytetyön teemat ovat 1. yhteistyömuodot ja niiden sisältö 2. yhteistyön merkitys, toimivuus ja mahdolliset esteet 3. peruskoulun uusi opetussuunnitelma ja sen vaikutus koulun ja kirjaston yhteistyöhön sekä 4. yhteistyön suunnitelmallisuus ja sen kehittäminen.

2 KIRJASTON JA KOULUN YHTEISTYÖN TAUSTA

2.1 Lähtökohtia kirjaston ja koulun yhteistyölle

Lähtökohtana kirjaston koululle tarjoamiin palveluihin on 1.1.2017 voimaan tulleen kirjastolain tavoitteet edistää tiedon saatavuutta ja käyttöä, lukemiskulttuuria ja monipuolista lukutaitoa sekä mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen ja osaamisen kehittämiseen. Laissa on määritelty yleisen kirjaston tehtävät, joita ovat muun muassa tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin, edistää lukemista ja kirjallisuutta, tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon sekä tarjota tiloja myös oppimiseen. (L 29.12.2016/1492 2 §, 6 §.) Uuteen kirjastolakiin on kirjattu myös, että kirjasto voi toimia yhteistyössä muun muassa koulujen ja oppilaitosten kanssa (L 29.12.2016/1492, 11 §).

Peruskoulujen toimintaa ohjaa puolestaan perusopetuslaki, jonka mukaan opetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja (L 21.8.1998/628, 2 §). Opetuksen järjestäjän tulee hyväksyä laissa tarkoitettua opetusta varten opetussuunnitelma (L 21.8.1998/628, 15 §). Paikallinen opetussuunnitelma on tärkeä osa ohjausjärjestelmää ja se luo yhteisen perustan ja suunnan päivittäiselle koulutyölle. Se on strateginen ja pedagoginen työkalu, joka linjaa opetuksen järjestäjän toimintaa sekä liittyy koulun toiminnan muuhun paikalliseen toimintaan. (Toivakan kunta 2016h.)

Opetushallitus on hyväksynyt 22.12.2014 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, jotka toimivat pohjana kuntien ja kaupunkien opetussuunnitelmille. Perusteiden mukaan oppiminen on osa ihmisen kasvua ja hyvän elämän rakentamista. Moniaistisuus ja oppimisen reflektointi kulkevat uusien tietojen ja taitojen oppimisen rinnalla. Oppimisprosessissa olennaista on oppilaan oma tahto oppia ja kehittyä vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Kirjastot mainitaan opetussuunnitelman perusteissa yhtenä monimuotoisista oppimisympäristöistä muiden kulttuurilaitosten tai liikuntakeskusten tavoin, joita opetuksessa voidaan hyödyntää koulun tilojen lisäksi. Yhteistyö muun muassa nuoris-, kirjasto-, liikunta- ja kulttuuritoimen kanssa lisää

oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee koulun kasvatustehtävää. (Opetushallitus 2014, 17, 29, 36.) Myös hallitusohjelmassa mainitaan modernit oppimisympäristöt, digitalisaatio ja uuden pedagogiikan hyödyntäminen oppimisessa. Yhdeksi hallituksen kärkihankkeista on nostettu uudet oppimisympäristöt ja digitaaliset materiaalit peruskouluihin. (Ratkaisujen Suomi 29.5.2015, 17). Kirjastolla on siten mahdollisuus olla mukana näiden tavoitteiden toteutumisessa tarjoamalla tiloja, aineistoja ja opastusta.

Suomen perustuslakiin on kirjattu jokaisen yksilön perusoikeuksiin kuuluvat sivistykselliset oikeudet, joita ovat muun muassa oikeus maksuttomaan perusopetukseen sekä itsensä kehittämiseen (L 11.6.1999/731, 16 §.) Näillä perusteilla voidaan todeta, että kirjasto ja koulu ovat luontevat yhteistyökumppanit, joilla on yhteinen sivistystehtävä.

Informaatioyhteiskunnan valtavan tietomäärän keskellä oppijalle on tärkeää informaation muuttaminen tiedoksi ja osaamiseksi henkilökohtaisten merkitysten kautta oppimisprosessissa. Opetussuunnitelmat ovat oppijalle vain informaatiota, kunnes informaatio muuttuu oppijan persoonalliseksi tiedoksi ja osaamiseksi. Osallistamalla oppijoita yhteisiin tiedon luomisen ja oppimisen prosesseihin he omaksuvat tietoa paremmin ja voivat myös jakaa tietämystään yhteisen osaamisen hyväksi. (Poikela 2008, 78.)

Koulun ja kirjaston yhteistyön keskeinen alue on perinteisesti ollut kirjastonkäytön opetus, joka on laajentunut 1990-luvulla tiedonhallintataitojen opetuksiksi. Kirjastoon kohdistuvat toiveet ovat liittyneet aineistoihin, neuvontaan, tiloihin ja välineisiin. (Sinko 2000, 17, 21, 25.) Nykyään kirjaston ja koulun välinen yhteistyö edellyttäisi Nikanderin (2000, 34) mukaan entistä enemmän suunnitelmallisuutta ja tavoitteellisuutta, jotta hyvissä ajoin tiedettäisiin koulun projekteista ja tehtäväkokonaisuuksista ja kirjastoissa voitaisiin paremmin vastata koulun tarpeisiin.

Koulu ja kirjasto voivat tukea toisiaan oppimaan ohjaamisessa. Drombergin (2000,11) mukaan niiden välinen yhteistyö on parhaimmillaan moniammatillista kaikki opiskelun vaiheet kattavaa, suunnitelmallista oppijoiden parhaaksi järjestettyä toimintaa. Koulun ja kirjaston on hyvä yhdessä laatia tietostrategia, jossa kartoitetaan kirjasto- ja tietopalvelun tarpeet sekä käytettävissä olevat resurssit. Kirjastolta

edellytetään riittävää henkilöstöä, uusia toimintamalleja sekä pedagogisia taitoja, jotta koulun lisääntyviin tiedontarpeisiin voidaan vastata. (Dromberg 2000, 11.) Ojaranta (2016) kirjoittaa blogissaan, että tämä aika vaatii kirjastoammattilaisilta työtapojen muutoksia, pedagogista osaamista sekä kirjastojen tiedonhankintaopetusten kehittämistä. Ilmiöpohjaisuus uutena työskentelytapana, osaamisen markkinoiminen ja viestinnän avoimuus ovat tärkeitä yhteistyön onnistumisen kannalta. (Ojaranta 11.2.2016.)

Kirjastojen kansainvälisen kehittämisverkoston IFLAn (International Federation of Library Associations and Institutions) mukaan kirjastopalvelut eivät ole koskaan olleet lapsille ja perheille yhtä tärkeitä kuin nykyään. Pääsy tiedonlähteille, elinikäisen oppimisen taidot, luku- ja kirjoitustaidot tekevät mahdolliseksi osallistumisen ja vaikuttamisen yhteiskunnassa. Kirjaston pitäisi reagoida yhteiskunnan muutoksiin paitsi lainaamalla erilaisia materiaaleja, myös tarjoten tietopalvelua sekä koulutusta informaatiolukutaidoissa ja tekemällä yhteistyötä eri organisaatioiden kanssa. (IFLA 2003, 3, 13.)

2.2 Yhteistyön muotoja

2.2.1 Lukuharrastukseen innostaminen

Kouluilla ja kirjastoilla on yhteinen ja tärkeä rooli lasten ja nuorten lukutaidon vahvistamisessa ja lukuharrastukseen innostamisessa. Lasten ja nuorten hyvinvoinnille tärkeitä indikaattoreita ovat monipuolinen lukutaito ja lukeminen myös vapaa-ajalla. (Kaivosoja & Pirhonen 2015, 3.) Koulun ja kirjaston yhteinen tavoite lukutaitojen edistämässä on haaste, mutta myös mahdollisuus. Innostamalla itse voidaan innostaa toisia ja saada hyviä tuloksia aikaan. Myös se, miten paljon lapsi on saanut olla tekemisissä kirjojen kanssa ennen kouluikää, vaikuttaa lukuharrastuksen syntymiseen. Lapselle ääneen lukeminen yhdistää perheenjäseniä, ja yhdessä ääneen lukemisesta ei Heikkilä-Halttusen (2016, 175) mukaan kannattaisi luopua siinäkään vaiheessa, kun lapsi osaa jo itse lukea.

Vapaa-ajan lukeminen kilpailee monen muun harrastuksen kanssa, mutta erilaisten lukuohjelmien ja lukemishankkeiden avulla lukemista voidaan pitää esillä ja kiinnostavana vaihtoehtona vapaa-ajalla tapahtuvassa harrastustoiminnassa. Erityisesti poikien vähentyneeseen lukutaitoon on kiinnitetty huomiota esimerkiksi Pojat lukemaan -hankkeessa, jossa useat keskisuomalaiset kirjastot innostavat alakouluikäisiä poikia lukemaan erilaisin menetelmin, kuten lukevien esikuvien avulla, monilukutaitoa unohtamatta (Yleisten kirjastojen hankerekisteri 2016).

Kolmivuotisessa Lukuinto-ohjelmassa vuosina 2012–2015 oli tavoitteena löytää kirjaston ja koulun yhteistyöhön innostavia ja motivoivia toimintatapoja monipuolisten lukutaitojen edistämiseen. Suomalaisten koululaisten lukutaidon heikkeneminen ja oppimismotivaation laskeminen oli ilmennyt kansainvälisissä PISA- ja PIRLS -arvioinneissa ja tämä oli lähtökohtana Lukuinto-ohjelman perustamiselle. (Ikonen & Kurttila-Matero 2014, 4.) Lukuinto-ohjelman tuloksena pilottipaikkakunnilla lukeminen lisääntyi, luku- ja kirjoitustaidot paranivat ja monipuolistuivat. Myös lasten ja nuorten yleiset valmiudet, kuten ryhmätyötaidot tulevaa opiskelua ja työelämää varten kehittivät. (Ikonen & Kurttila-Matero 2014, 10.)

Lukemisen vaikeuksiin ja niiden voittamiseen onkin syytä kiinnittää huomiota, jotta lukemisesta pystyisivät nauttimaan myös eri syistä lukemisesteitä kohtaavat lapset ja nuoret. Oppilaita, jotka kokevat lukemisen vaikeaksi, pidetään usein vastahakoisina lukijoina (Goodwin 2017, 35). Goodwinin tutkimuksessa (1995) haastateltiin englantilaisia 8–16-vuotiaita oppilaita ja kysyttiin syitä heidän lukemishaluttomuuteensa. Tutkimuksen mukaan syiksi paljastuivat ikävät kokemukset luokassa, epäonnistuminen lukutaitojen saavuttamisessa sekä vertailu parempiin lukijoihin. Jos lukemaan oppiminen olikin sujunut hyvin, monet tulivat kuitenkin vastahakoisiksi lukijoiksi, jos kirjat, joita heille annettiin, eivät kiinnostaneet heitä, eivätkä koskettaneet heidän elämäänsä, tai jos kirjoja ja lukemista käytettiin arvioimiskeinoina sen sijaan, että ne lumoaisivat lukijansa. Myös kirjojen vähäinen määrä ja valinnanvaran puute aiheuttivat lukemishaluttomuutta. (Goodwin 2017, 43.) Lukuharrastuksen syntymisen ja jatkumisen kannalta lukukokemuksilla koulussa saattaakin olla kauaskantoisia vaikutuksia. Lukemisesta tulisi saada iloa ja onnistumisen tunteita, jotta kirjaan tartuttaisiin myöhemminkin.

Goodwin (2017, 47) kirjoittaa vuonna 2013 tapahtuneesta muutoksesta englantilaisten koulujen opetussuunnitelmissa, kuinka lukemisen ilo avasi uusia mahdollisuuksia. Kirjoista nauttiminen nostettiin huomattavaan asemaan opetussuunnitelmassa ja koulujen tuli järjestää olosuhteet, joissa tämä oli mahdollista. Goodwin (2017, 48) esittää myös opettajien tueksi kirjastonhoitajien tietämystä lastenkirjallisuudesta, sillä opettajilla ei useinkaan ole aikaa seurata lastenkirjojen kustannusalaan. Lisäksi Goodwin toteaa lukemisen mallin antamisen tärkeänä tämän päivän nuorille. Lukeminen on sekä sosiaalisesti vuorovaikutteista, aktiivista toimintaa, jossa jaetaan kokemuksia että syvästi henkilökohtainen asia. Kehittääkseen henkilökohtaista innostusta lukemiseen nuorten täytyy kokea mielihyvää lukemisesta sekä ymmärtää luku- ja kirjoitustaidoista tulevat hyödyt. (Goodwin 2017, 50.) Lukemisen mallin olisi hyvä tulla kotoa, mutta jos kotona ei harrasteta lukemista myös muut lukevat esikuvat voivat olla merkityksellisiä siinä nuoruuden vaiheessa, kun muut asiat valtaavat mielen, ja lukeminen ei niin kiinnosta.

Brumwell (2017, 133) toteaa, että kaikenikäiset vastahakoiset tai vähemmän osaavat lukijat hyötyvät usein kuvitetusta materiaalista. Oppilaille, joiden on vaikea ymmärtää tekstiä, kuvat voivat olla keino käsitellä vaikeita asioita, kuten kuolemaa, rasismia tai vammaisuutta. Kuvat tarjoavat myös erinomaisen tavan kehittää luovaa ajattelua ja tulkintaa. Kirjallisten kertomusten lisäksi visuaaliset teokset voivatkin olla rikas, ajatuksia herättävä kokemus oppilaille, jotka vaativat mielenkiintoista, mutta helppoa lukemista. Brumwell (2017, 140) esittää johtopäätöksenä, että vastahakoisia ja vähemmän lukevia voidaan houkutelua kehittymään lukemisessa antamalla oppilaille itselleen vastuuta ja rohkaisemalla heitä tekemään vertaissuosituksia. Kaverikirjavinkkaus, jossa oppilaat vinkkaavat toisille oppilaille lukemiaan kirjoja, toimiikin tällä tavalla lukemaan innostaen.

Kansallisella tasolla on havahduttu lukutaidon ja lukuinnon vähenemiseen ja viimeisin lukemista edistävä toimenpide on opetusministeri Sanni Grahn-Laasosen asettama lukutaitofoorumi, jonka tehtävänä on laatia suuntaviivat lasten ja nuorten lukutaidon ja lukemisharrastuksen kehittämiseksi 31.8.2018 mennessä (Kansallinen lukutaitofoorumi vastaamaan lukutaidon ja lukuinnon haasteeseen 31.10.2017). Ministeriön tiedotteen mukaan lukutaitofoorumi koostuu monista lukutaidon asiantuntijoista ja sen avulla pyritään varmistamaan, että kaikki lapset ja nuoret saavuttavat

monipuolisen lukutaidon pärjätäkseen elämässä. Grahn-Laasonen (2017) on huolissaan lukemisen eriytymisestä, etenkin poikien ja heikoimmista taustoista tulevien lasten sekä alle 25-vuotiaiden lukutaidon tason heikkenemisestä viimeisten reilun kymmenen vuoden aikana. Ministeri toivoo lukutaitofoorumin kokoavan lukutaitoja edistävien tahojen osaamisen alkaen varhaiskasvatuksesta, jossa monilukutaidon perustaa jo rakennetaan. Päiväkotien ja koulujen työtä tukemaan tarvitaan perheiden lisäksi kaikki lukutaitoja edistävät toimijat: kirjastot, kulttuuritoimijat ja järjestöt. (Kansallinen lukutaitofoorumi vastaamaan lukutaidon ja lukuinnon haasteeseen 31.10.2017.)

Eräs keino lukuinnon lisäämiseen on kirjavinkkaus. Kirjavinkkaus on kertomista kirjoista, kirjojen sisällön avaamista kuulijoille (Mäkelä 2015, 13). Sen avulla on mahdollista saada kuulija kiinnostumaan kirjasta niin, että hän haluaa tietää mitä siinä tapahtuu, toisin sanoen lukea sen. Kirja voi vinkkauksen avulla avautua lukijalle, ja uudet ja erilaiset kirjat voivat kohdata sen avulla lukijansa. Kirjavinkkarin työ on tärkeää tänä päivänä lukuhalujen hiipumisen ja lukutaidon ruostumisen ehkäisijänä. (Mäkelä 2015, 12, 19–20.) Kirjavinkkauksen avulla voidaan kirjoille saada uusia lukijoita ja lukijat voivat löytää kirjoja, joihin eivät muuten tulisi tarttuneeksi.

Myös lukudiplomien tarkoituksena on innostaa lapsia ja nuoria lukemaan sekä nauttimaan kirjoista ja lukemisesta. Monilla kunnilla on omat lukudiplominsa, joiden peruseriaate on samanlainen, vaikka toteutus vaihtelee. Lukudiplomi suoritetaan lukemalla annetulta kirjalistalta vaadittu määrä kirjoja. (Salminen 2012, 1.) Porin kaupunginkirjastossa tehdyn tutkimuksen mukaan sekä opettajat että oppilaat suhtautuvat myönteisesti lukudiplomiin ja lukudiplomikirjoja etsiessään oppilaat oppivat samalla kirjastonkäyttöä (Salminen 2012, 18). Lukudiplomikirjalistat voivat toimia myös hyvinä vinkkeinä ikätasolle sopivaa lukemista etsittäessä. Lukudiplomilistoille valikoidaan lukemista monen tasoille lukijoille, jolloin hitaampikaan lukija ei lanistu. Toisaalta nopeille lukijoille on riittävästi haastetta, sillä lukudiplomeja voi suorittaa eri tasoilla.

Kirjastot ovat perinteisesti tuoneet myös kirjailijoita oppilaiden ja muun yleisön luo. Kirjailijavierailun voi järjestää esimerkiksi yhteistyössä Lukukeskuksen kanssa. Lukukeskuksen tehtävänä on lukemisen ja lukutaidon edistäminen sekä asiantuntijana toimiminen. Lisäksi se on mukana erilaisissa hankkeissa ja kampanjoissa, järjestää

valtakunnallisen lukuviikon kirjastoille ja kouluille sekä julkaisee vuosittain 10 faktaa lukemisesta -tietopakettien lukutaidon merkityksestä. Vuoden 2017 valtakunnallisen Lukuseikkailu-hankkeen Lukukeskus koordinoi yhdessä Lastenkirjainstituutin kanssa ja se on osa Suomi100 -ohjelmaa (Lukukeskus, [Viitattu 22.9.2017].) Lukemaan innostamisessa oikean kirjailijan tapaaminen on oppilaille elämys ja pelkän kuuntelemisen sijaan tunnista voidaan tehdä myös toiminnallinen erilaisten sanataidepajojen avulla. Kirjailijavieras muistetaan usein vuosienkin päästä ja oppilaat voivat parhaassa tapauksessa innostua paitsi lukemisesta, myös kirjoittamisesta.

2.2.2 Tiedonhallintataidot

Tiedonhallintataidot ovat ydintaitoja, jotka auttavat selviytymään informaatiota sisältävissä ympäristöissä sekä erottamaan olennainen tieto epäolennaisesta. Laajimmillaan tiedonhallintataidot ovat toimimista osana yhteisöä, taitoa jakaa ja ottaa vastaan tietoa ja asiantuntijuutta. Tiedonhallintataitoihin liittyy taito valita, tulkita ja käyttää viisaasti informaatiota ongelmanratkaisussa. Tiedonhallintataitojen osa-alueet ovat tiedon tarve, tiedon hankinta ja tiedon käyttö. (Aaltonen 2000, 127.) Nykyään erityistä huomiota tiedonhallinnassa pitää kiinnittää tekijänoikeuksien pohtimiseen sekä kriittiseen tiedon arviointiin.

Kuhlthaun (2000, 112) kehittämässä tiedonhankintaprosessimallissa on kuusi vaihetta: aloitus, valinta, tutkiminen, muotoutuminen, kokoaminen ja esitys. Kuhlthaun mallissa oppijaa ohjataan ympäristössä, jossa oppija voi toimia vuorovaikutustilanteessa ja pohtia omia oppimisprosessejaan. Kirjaston tiedonhankinnan ohjauksen tavoitteeksi tulisi Aaltosen (2000, 129) mukaan asettaa oppijoiden käsitysten laajentaminen tiedonhankinnasta ilmiönä. Ilmiöpohjaista oppimista ja tutkivaa otetta korostaa myös uusi peruskoulun opetussuunnitelma 2016. Opetussuunnitelman perusteiden mukaan oppimiskäsitys pohjautuu oppilaan aktiiviseen toimijuuteen oppimisprosessissa. Oppilas oppii vuorovaikutuksessa toisten oppilaiden, opettajien ja muiden aikuisten kanssa erilaisissa oppimisympäristöissä. Oppilaiden erilaisia tapoja oppia käytetään oppimisen edistämiseen ja oppilaita rohkaistaan ja motivoidaan oppimisprosessin aikana. (Opetushallitus 2014, 17.)

Tiedonhallintataitojen opetus on kaikkia koulun opettajia ja oppiaineita koskettava sisältöalue. Kirjaston ja koulun yhteistyön onnistumisen kannalta oleellista molemmille ammattikunnille olisi tutustua toistensa työtapoihin ja osaamiseen sekä jakaa tietämystään. (Sinko 2000, 19.) Opetussuunnitelman perusteissa todetaan tiedonhallinnasta sekä tutkivasta ja luovasta työskentelystä esimerkiksi vuosiluokille 7–9, että oppilaita ohjataan monipuoliseen tiedon hankintaan ja tuottamiseen, tietolähteitä käytetään monipuolisesti, harjoitellaan lähdekriittisyyttä ja opitaan arvioimaan erilaisten hakupalveluiden ja tietokantojen toimintaa (Opetushallitus 2014, 284). Yhteisellä suunnittelulla sekä tutustumalla toistensa työhön kirjaston ja koulun työntekijät voivat saavuttaa hyvät lähtökohdat yhteistyölle.

Opetusministeriön kirjastopolitiikka 2015 -asiakirjan (2009, 16) mukaan hyvä kirjasto toteuttaa perustehtävänsä huolehtimalla kansalaisten tietohuollosta sekä opastamalla heitä tiedonhallintaan ja informaation kriittiseen seulontaan. Kuntaliiton sivistyspoliittinen ohjelma Sivistyksen suunta 2025 linjaa keskeisiä tavoitteita koulutus- ja kulttuuripolitiikassa. Keskeisenä tavoitteena kirjastolle on asetettu kuntalaisten monilukutaitojen, tiedonhallinnan ja elinikäisen oppimisen tukeminen. Toimintaa toteutetaan ja kehitetään yhteistyössä kunnan eri sektoreiden, muiden toimijoiden ja kuntalaisten kanssa. Varhaiskasvatuksen ja oppilaitosten kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään media- ja informaatio-osaamista. (Sivistyksen suunta 2025 2015, 39–40.)

Sallmén (2009, 16) korostaa tiedonhaun opastuksen liittämistä koulujen käyttämiin oppimisympäristöihin ja sen kytkemistä mihin tahansa oppiaineeseen. Perinteistä ajatusmallia kirjastonkäytön opetuksesta äidinkielen tunteihin liitettynä voitaisiin sitten tänä päivänä laajentaa. Kirjasto voisi tukea oppimista kaikissa oppiaineissa opastaen kriittiseen tiedonhakuun ja tarjota asiantuntemustaan tiedonhallintataitojen opastuksessa.

2.2.3 Mediakasvatus

Kupiainen ja Sintonen (2009, 15) määrittelevät mediakasvatuksen kasvatukseksi ja opiksi mediasta median parissa, ja siinä medialla tarkoitetaan sekä analogisen ajan

perinteisiä medioita että digitaalisen ajan uusia medioita. He näkevät mediakasvatuksen tavoitteena olevan ensisijaisesti tuottaa medialukutaitoa ja medialukutaitoisia kulttuurin toimijoita. Medialukutaito sisältää seuraavat osa-alueet: pääsy aineistoihin, sisältöjen analysointi ja arviointi sekä omien sisältöjen tuottaminen (Kupiainen & Sintonen 2009, 92).

Sallménin (2009, 9) mukaan kirjaston mediakasvatus on tavoitteellista toimintaa, jolla pyritään kehittämään medialukutaitoa. Mediakasvatuksen keskeiset osa-alueet ovat informaatiolukutaito, medialukutaito, pelilukutaito, sosiaalisen median tuntemus ja tekijänoikeuksien tunteminen (Sallmén 2009, 15–21).

Kirjastoissa mediakasvatus ottaa huomioon ihmisten tiedolliset ja kulttuuriset tarpeet. Mediakasvatuksella kirjastot voivat ehkäistä tiedollista syrjäytymistä sekä lisätä osallisuutta ja hyvinvointia. Kirjaston on seurattava teknologian muutosta sekä ylläpidettävä ja kehitettävä uusia lukutaitoja mediakasvatuksen avulla. (Mediakasvatus yleisissä kirjastoissa: suosituksia ja suuntaviivoja 2014, 6–7.)

UNESCO:n (2013, 113) mukaan kirjastoilla on tärkeä rooli kansalaisten media- ja informaatiolukutaitojen kehittämisessä. Kirjasto tarjoaa yhä enemmän mahdollisuuksia osallistua sisällön luomiseen, luovaan ilmaisuun, tiedon jakamiseen ja kerontaan uusien mediateknologioiden välityksellä. Sen lisäksi, että kirjasto tarjoaa kaikille pääsyn informaation lähteille, sillä on myös kasvatuksellinen rooli. Kirjastoammattilaiset ovat vastuussa informaatiolukutaito-ohjelmien kehittämisestä yhteisössään. (Media and Information Literacy 2013.)

Mediakasvatukseen 2010-luvulla liittyy Sintosen (2012, 64) mukaan osallisuuden ja digitaalisen kulttuurin käytännöt. Tässä on nuorilla itsellään keskeinen rooli: kehittäessään uutta luovaa digitaalista kulttuuria nuoret kehittävät myös uusia lukutaitoja ja oppimisen muotoja. Keskeistä medialukutaitoisen henkilön toiminnassa on vastuuntunto ja kyky toimia osallisuuden kulttuurissa (Sintonen 2012, 66).

2.3 Tutkimuksia yhteistyöstä

Opinnäytetöitä ja pro gradu -tutkielmia koulun ja kirjaston yhteistyöstä on tehty useita 2010-luvulla. Myös peruskoulun uuden opetussuunnitelman perusteita on tutkielmassa käsitelty. Käytännön kokemuksia peruskoulun uudesta opetussuunnitelmasta on alaluokilla vasta yhdeltä lukuvuodelta ja kaikilla yläluokilla sitä ei ole vielä otettu käyttöön. Onkin mielenkiintoista seurata, miten uusi opetussuunnitelma tulee vaikuttamaan kirjaston ja koulun yhteistyöhön. Seuraavissa tutkimuksissa lähestytään aihetta eri näkökulmista:

Liisa Hopian (2014) pro gradu -tutkielman aiheena oli Opettajien käsitys koulun ja yleisen kirjaston yhteistyöstä. Tutkimuksessa selvitettiin äidinkielen ja kirjallisuuden opettajien käsityksiä koulun ja yleisen kirjaston yhteistyöstä. Tutkimuksessa keskityttiin erityisesti tiedonhallintataitojen opetukseen ja lukuharrastuksen edistämiseen. Tutkimus toteutettiin teemahaastatteluna ja haastateltavina oli kaksitoista yläkoulun äidinkielen ja kirjallisuuden opettajaa. Opettajien toiveissa nousivat esiin nettitiedonhaun, lähdekritiikin opettamisen ja opetustehtäviin integroitumisen tärkeys. Kirjavinkkausta toivottiin yhtä systemaattisesti kuin tiedonhaun opetustakin. Kirjastolta toivottiin omien palveluidensa aktiivista tiedottamista opettajille. Suurimmat haasteet liittyivät koulun arjen käytännöllisiin ongelmiin ja nuorten suhtautumiseen kirjaston käyttöön. Käytännön ongelmina nähtiin opettajan kiireinen ja opetussuunnitelmaan sitova opetusarki sekä koulun ja kirjaston välimatka. (Hopia 2014, 37–38.)

Tutkimuksen tuloksissa on nähtävissä juuri tämän hetkisiä tarpeita, kuten nettitiedonhaun ja lähdekritiikin opettamisen tärkeys. Pelkkä tekninen näppäryys ei riitä tiedonhallintataidoissa, vaan oppilaita on ohjattava näkemään tekstin kirjoittajan vaikuttimet sekä mihin tekstillä pyritään. Myös kirjaston tarjoamien opastusten integroiminen oppilaiden koulutehtäviin voisi toimia motivoivana tekijänä. Irrallisten tiedonhakutehtävien sijaan oppiaineissa meneillään oleviin asioihin ja tehtäviin liitettävät opastukset voisivat hyödyttää enemmän oppilaita. Käytännön ongelmiin, kuten koulun ja kirjaston välimatkaan, tulisi löytää ratkaisuja. Kirjaston jalkautuminen kouluille voisi toimia yhtenä mallina.

Marika Arvon (2015) pro gradu -tutkielma Yleisen kirjaston ja peruskoulujen yhteistyö - Kirjastonhoitajien ja opettajien näkemyksiä yhteistyöstä ja sen kehittämisestä

Louna-kirjastojen alueella on molempia osapuolia käsittelevä tutkimus. Tutkimuksessa haastateltiin yhdeksää alakoulun tai yläkoulun opettajaa sekä viittä kirjastonhoitajaa. Tutkimuksessa kävi ilmi lukuharrastuksen virittämisen tärkeys molempien osapuolten kannalta sekä kirjavinkkauksen tarve. Yläkoulujen opettajat näkivät tärkeänä tavanomaiset kirjastokäynnit sekä lukudiplomien tai mediadiplomien kehittäminen yläkoululaisten aktivoimiseksi. Uudet lukutaidot, kuten informaatiolukutaito ja medialukutaito olivat vielä hieman vieraita kaikille haastateltaville, mutta niiden opetukselle nähtiin tarvetta uuden opetussuunnitelman myötä. (Arvo 2015, 75–76.)

Uuden opetussuunnitelman sitovuudesta yhteistyön kannalta kirjastonhoitajilla oli monenlaisia näkemyksiä. Vastausten mukaan opetussuunnitelmassa ei kirjastoa joko ollut mainittu riittävällä tasolla, opetussuunnitelmaa ei tunnettu tarpeeksi tai se nähtiin myös yhteistyötä edellyttävänä. Opettajat näkivät uuden opetussuunnitelman tarjoavan paljon mahdollisuuksia yhteistyölle, suoranaisia esteitä yhteistyölle ei koettu olevan Louna-kirjastojen alueella. Haasteina opettajat kokivat koulujen aikataulut ja lukujärjestykset, oppituntien ajan rajallisuuden sekä välimatkat kirjastoon. Opetussuunnitelman uudistus nähtiin hyvänä aikana kehittää koulun ja kirjaston yhteistyötä. Tärkeämpänä kuin liian sitovien kirjausten tekeminen nähtiin yhteistyön lisääminen. (Arvo 2015, 68, 73.)

Tässä tutkimuksessa tuli esille uusien lukutaitojen ja niiden omaksumisen tarpeellisuus. Sekä kouluilla että kirjastoissa koettiin tässä oltavan vielä hieman tuntemattomalla alueella. Uuden opetussuunnitelman myötä kirjasto voisi tarjota mahdollisuuksia myös monilukutaidon kehittämiseen. Louna-kirjastojen alueen opettajat pitivät myös tavanomaisia kirjastokäyntejä edelleen tarpeellisina eikä liian sitovia yhteistyökirjauksia haluttu tehdä. Kuten Hopiankin (2014) tutkimuksessa todettiin, myös Arvon (2015) tutkimuksen mukaan opettajien kirjastonkäyttöä rajoittavat kiireinen kouluarki, lukujärjestykset sekä monesti myös pitkä välimatka kirjastoon.

Anna-Maria Lintusen (2016) opinnäytetyö OPS 2016: Perusopetuksen tulevan opetussuunnitelman tarjoamia mahdollisuuksia ja haasteita yleisen kirjaston ja koulun väliselle yhteistyölle tehtiin haastattelututkimuksena kahdeksalle kirjastoalan ammattilaiselle. Tutkimuksessa käsiteltiin yhteistyötä kirjaston näkökulmasta ja siinä tarkasteltiin uuden opetussuunnitelman tarjoamia koulu-yhteistyön uusia osa-alueita sekä mahdollisia yhteistyöhön liittyviä haasteita. (Lintunen 2016, 3.)

Uuden opetussuunnitelman koettiin tuovan paljon uusia mahdollisuuksia, mutta myös haasteita koulun ja kirjaston yhteistyölle. Keskeisimmät yhteistyömahdollisuudet olivat tutkimuksen mukaan laaja-alaisten osaamistavoitteiden ja monialaisten oppimiskokonaisuuksien osa-alueilla. Haasteita puolestaan toivat kirjaston resurssit, kuten kirjaston henkilöstömäärä, tekniset resurssit sekä aikataululliset ja ajankäytölliset haasteet. Tutkimuksessa todettiin kirjaston mahdollisuus toimia yhteistyössä äidinkielen opetuksen lisäksi myös muissa oppiaineissa, aktiivisen tiedottamisen tarve sekä koulu yhteistyön kirjaaminen ja sen myötä sitovaksi tekeminen. Onnistuneen yhteistyön perusedellytyksenä todettiin olevan molempien osapuolten, koulun ja kirjaston, aito motivaatio ja sitoutuminen. Toimivalla tiedottamisella nähtiin olevan myös vaikutusta paitsi koulun ja kirjaston yhteistyön muodostumisessa ja sen ylläpitämisessä, myös riittävien resurssien perustelemisessa kunnan päättävillä tahoille. (Lintunen 2016, 47–49.)

Opinnäytetyön tuloksena voidaan todeta, että kirjastoilla on käyttämätöntä potentiaalia ja halua tehdä monipuolista yhteistyötä koulujen kanssa. Kouluilla voitaisiin jatkossa hyödyntää kirjastojen osaamista monialaisten oppimiskokonaisuuksien yhteydessä ja laaja-alaisten osaamistavoitteiden saavuttamisessa.

2.4 Yhteistyömalleja

Monet kunnat ovat laatineet kirjallisia yhteistyösuunnitelmia koulun ja kirjaston yhteistyön avuksi. Kirjalliset yhteistyösuunnitelmat helpottavat yhteistyötä, selkiyttävät kirjaston ja koulun rooleja yhteistyössä sekä antavat oppilaille tasa-arvoiset mahdollisuudet kirjastopalveluihin kouluaikana. Kirjaston ja koulun yhteistyötä voidaan suunnitelmallisuudella tiivistää ja kohdentaa resurssit parhaalla mahdollisella tavalla. Sekä kouluilla että kirjastossa pystytään varautumaan kirjastokäynteihin ja niiden sisältöihin hyvissä ajoin etukäteen, kun yhteistyö ei ole sattumanvaraista. Myös kirjastoyhteistyötä tekevien opettajien sekä vastuuhenkilön nimeäminen kirjastolta helpottaa yhteistyötä. Tavoitteena on muuan muassa tukea koulun opetussuunnitelman mukaisia opetussisältöjä, tarjota aineistoja ja tiloja, lisätä lukuharrastusta sekä kehittää oppilaiden monipuolisia lukutaitoja.

Yhteistyösuunnitelmat voivat olla hyvinkin yksityiskohtaisia ja laajoja kuten esimerkkinä oleva Mikkelin Yhdessä lukutaitoja tukemassa -suunnitelma tai lyhyempiä suunnitelmarunkoja, joissa on sovittu mille luokka-asteille tarjotaan kirjasto-opetusta sekä kerrotaan mitä muuta yhteistyö voi sisältää. Yhteistyösuunnitelmiin on otettu mukaan usein jo varhaiskasvatus ja esiopetus, toisen asteen oppilaitoksia suunnitelmissa on sen mukaan, miten niitä paikkakunnalta löytyy. Yhteistyösuunnitelmia ja niiden päivityksiä on tehty erityisesti koulujen opetussuunnitelmien vaihtuessa ja niitä on suunniteltu erilaisissa työryhmissä, joissa on ollut mukana kirjaston, varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen edustajia. Tärkeää yhteistyösuunnitelmien laadinnan jälkeen on myös päivittää niitä sopivin välein. Yhteistyösuunnitelmat löytyvät yleensä kirjaston nettisivuilta, mutta niiden soisi löytyvän myös koulujen peda.net -sivustoilta, jotta ne olisivat vielä laajemmin esillä.

Otan tässä esimerkin omaisesti käsittelyyn Kotkan (2017), Mikkelin (2015), Tampereen (2016) sekä Raision (2017) suunnitelmat. Valitsemisani suunnitelmissa on otettu huomioon uusi opetussuunnitelma, ne on laadittu yhteistyössä ja useimmissa on mukana kaikki kouluasteet esikoulusta toisen asteen oppilaitoksiin saakka. Suunnitelmat ovat myös ajantasaisia, jokainen on hieman erilainen ja niiden sisältöjä voi mielestäni soveltaa muissa kunnissa kunnan koosta riippumatta.

2.4.1 Kotka

Kotkan yhteistyösuunnitelma on laadittu vuosille 2017–2020 ohjeeksi koulujen ja kirjaston väliselle yhteistyölle. Sen tavoitteena on tiedonhallintataitojen lisäksi lasten ja nuorten lukuharrastuksen lisääminen ja opettajien työn sekä koulukirjastotyön tukeminen. Suunnitelma koskee esiopetusta, perusopetusta, lukio-opetusta ja kaupunginkirjastoa. Yhteistyösuunnitelma sisältää mm. käytännön ohjeita kirjastokäynneille, lukudiplomin suorittamiseen, kirjailijavierailuihin sekä tiedottamiseen. (Kotkan kirjastojen ja koulujen yhteistyösuunnitelma 2017–2020, [Viitattu 13.3.2017].)

Pidän hyvänä Kotkan suunnitelmassa sitä, että on asetettu minimitaso, jonka mukaan Kotkassa kaikki esikoululaiset ja 4.-luokkalaiset pääsevät käymään kerran vuodessa kirjastossa. Kirjasto sitoutuu järjestämään esikoululaisille tutustumiskäynnin kirjastoon, jossa esikoululaiset saavat omat kirjastokortit. Neljäsluokkalaisille

puolestaan tarjotaan kirjavinkkausta ja tiedonhaun alkeita. Ajankohdiksi on valittu 4.-luokkalaisille syksy ja esikoululaisille kevät ja kirjastolta ehdotetaan eri päivämääriä kouluille valittaviksi. Hyvää on myös lupaus kirjaston jalkautumisesta koululle, jos koululta ei ole mahdollisuus tulla kirjastoon. Suunnitelmaan oli kirjattu myös yhteyshenkilöiden nimet sekä seurantaryhmän vuosittainen kokoontuminen. Tämän tasoiseen yhteistyön toteuttamiseen löytyisi todennäköisesti resursseja myös pienemmistä kirjastoista.

2.4.2 Mikkel

Mikkelin kaupunginkirjasto – Etelä-Savon maakuntakirjaston yhteistyösuunnitelman päivittämisen taustalla oli esi- ja perusopetuksen uusien opetussuunnitelmien voimaantulo ja kirjaston halu liittää kirjasto ja kirjaston antama ohjaus entistä tiiviimmin opetussuunnitelmaan. Yhteistyösuunnitelmaan on kirjattu mm. uuden opetussuunnitelman ydinkohtia kirjaston kannalta, uusien lukutaitojen merkitys, koulun ja kirjaston työnjako eli kirjaston tehtävät, koulun tehtävät, kyläkoulujen järjestelyt ja käytävissä olevat resurssit. Aikataulut, yhdyshenkilöt ja käytännön ohjeet on koottu erilliselle Kirjastopolku-sivustolle, jota päivitetään kirjastolta. (Yhdessä lukutaitoja tuke-
massa 2015, 3, 7, 11, 20.)

Mikkelin suunnitelman onnistumisessa oli eduksi, että kirjasto osallistui koulujen opetussuunnitelmatyöhön ja siten suunnitelmalle saatiin hyvä ja koulujen tarpeita vastaava sisältö. Koska yhteistyösuunnitelma laadittiin jo vuonna 2015 ja otettiin käyttöön syksyllä 2016 yhtä aikaa esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmien kanssa, on sen päivittäminen kokemusten myötä tärkeää. On ollut järkevää tehdä yhteistyösuunnitelman lisäksi nettisivusto, joka toimii käytännön ohjeena yhteistyössä. Mikkelin koulujen päivittyvä Kirjastopolku-sivusto toimii erinomaisena esimerkkinä huolella laaditusta, kattavasta yhteistyömallista sisältöineen ja tavoitteineen.

Kirjastopolku sisältää mm. eri luokka-asteille kirjasto-opetuksen painopisteitä, ohjeita opettajalle sekä kirjastotuokion vetäjälle, esimerkkituntimalleja sekä linkkejä ja erilaisia materiaaleja tiedonhakuun ja kirjastonkäyttöön. Oppilaitakaan ei ole unohdettu: tavoitteet on esitetty luokkakohtaisesti ja sivustolla on myös oppilaiden oma

alue, joka on alusta oppilaiden kirjastopolkutunneilla tuottamille materiaaleille. (Mikkelin koulujen kirjastopolku 2017.) Opastusvideoilta kuten Tiedonhaku Mikkelin kaupunginkirjastossa voidaan kirjastonkäyttöä opetella jo etukäteen koulussa ja lisäksi ne hyödyttävät myös muita kirjastonkäyttäjiä kuin oppilaita (Tiedonhaku Mikkelin kaupunginkirjastossa 31.7.2017).

2.4.3 Tampere

Tampereella yhteistyösuunnitelman päivittäminen liittyi opetussuunnitelmatyöhön ja perusopetuksen tieto ja viestintätaitojen strategian toteuttamiseen. Monilukutaitoa ja lukuintoa kirjastosta -suunnitelma vuosille 2016–2019 koskee varhaiskasvatusta, perusopetusta, toisen asteen koulutusta ja kirjastotoimea. Ala- ja yläkoulujen osalta suunnitelmaan on kirjattu yhteistyömuotoja, kirjaston tarjonta eri vuosiluokille sekä uuden opetussuunnitelman tuomia muutoksia, kuten monialaiset oppimiskokonaisuudet ja kirjaston hyödyntäminen oppimisympäristönä. (Monilukutaitoa ja lukuintoa kirjastosta 2016, 7–8, 10.)

Tampereen suunnitelmaa voidaan pitää helposti omaksuttavana sen esitystavan vuoksi. Eri luokka-asteille tarjottavat asiat esitetään tekstin lisäksi myös taulukkomuodossa sekä kaaviona. Suunnitelmassa tuodaan hyvin esille myös uuden opetussuunnitelman vaikutuksia yhteistyöhön. Kirjasto nähdään opetussuunnitelman mukaisesti oppimisympäristönä, jolloin opettaja voi myös itse pitää tunteja kirjastossa esimerkiksi koulun ilmiöpohjaisissa projekteissa tai ohjatut kirjastokäynnit voidaan nivoa niihin. Suunnitelman ajantasaisuuden varmistamiseksi siihen on kirjattu milloin sitä päivitetään seuraavan kerran. Suunnitelman laatijoina on ollut työryhmä, jossa on ollut laaja edustus kirjaston, varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen hallinnon henkilöstöä sekä opettajia.

2.4.4 Raisio

Raision perusopetuksen opetussuunnitelma on tehty yhteistyössä paitsi kaikkien kouluasteiden myös kirjaston, liikuntatoimen ja kulttuuritoimijoiden kanssa (Raision

kaupunki, Sivistyslautakunta 18.5.2016 § 38). Kirjaston kouluyhteistyön suunnitelma on liitetty osaksi opetussuunnitelmaa. Suunnitelma kattaa koululaiset esikoululaisista yläkoululaisiin. Tiedonhaun opetusta kirjastossa annetaan mobiililaitteiden avulla, kirjaston tabletteja hyödyntäen. Kirjavinkkausta järjestetään joko koululla tai kirjastolla ja se sisältää vuorovaikutteisuutta. Hyvää peruslukutaitoa korostetaan myös medialukutaidon rinnalla. Kirjasto hankkii vuosittain kirjasarjoja, joita koko luokka voi lukea yhtäaikaisesti. (Raision perusopetuksen opetussuunnitelma 2016, 347–348.)

Ansiokasta suunnitelmassa on sen kiinteä liittyminen opetussuunnitelmaan ja oppilaita aktivoivat tehtävät. Toimintamalleina ovat mm. QR-koodien käyttö opetuksessa jo 2.-luokkalaisille, mobiilitehtävät, pajatyöskentely sekä e-kirjojen esittely yläluokille. Lisäksi tiedonhaun opetusta integroidaan muihinkin oppiaineisiin kuin äidinkieli opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Kirjasto esittelee omilla nettisivuillaan kouluyhteistyötä nimeten sen Perusopetuksen mediakasvatussuunnitelmaksi lukuvuodelle 2017–18 ja avaa sisältöjä lyhyesti eri vuosiluokille esikoulusta yläkouluun (Perusopetuksen mediakasvatussuunnitelma lukuvuodelle 2017–18, [Viitattu 12.9.2017]). Näin on saatu ajantasainen kuluvan lukuvuoden ohjelma kaikkien nähtäville ja meneillään olevat hankkeet mukaan ohjelmaan.

3 PERUSOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMAN TAVOITTEET JA MAHDOLLISUUDET KIRJASTOYHTEISTYÖN KANNALTA

3.1 Kirjaston ja koulujen yhteistyön sisältö ja vaiheet Toivakan kunnassa

Kirjasto ja molemmat koulut ovat tehneet yhteistyötä jo vuosikymmenten ajan. Kirjastorakennuksen valmistuttua vuonna 1987 yhteistyö on ollut mahdollista kirjastonkäytön opetuksen, kirjavinkkauksen ja näyttelyiden muodossa. Kirjaston käyttöön on opastettu, koululuokat ovat käyneet lainaamassa itse aineistoa ja kouluille on toimitettu kirjastosta lukemista heidän toiveidensa mukaisesti. Kirjasto on tarjonnut kirjasarjoja, joita koko luokka on voinut lukea. Lukudiplomikirjoja on hankittu ja pidetty esillä. Oppilaiden töiden näyttelyitä on ollut lastenosastolla ja kirjaston salissa ja kouluja on kutsuttu myös tutustumaan muiden näyttelyihin. Kirjavinkkauksia ja kirjailijavierailuja on järjestetty aika ajoin, mutta kirjaston henkilökunnan vierailut kouluilla ovat jääneet vähäisiksi.

Yhteistyöstä on kirjattu vuonna 2012 tehtyyn Kulttuurivakkaan eri vuosiluokilla toteutettavat asiat suunnittelun pohjaksi. Suunnitelma sisältää kirjaston toiminnan esittelyn 1.-luokkalaisille, kirjastonkäytön opetusta 3. ja 6. luokille, tiedonhaun opetusta yläluokille, lukudiplomilistat 1.–6.-luokille sekä mahdollisuuden tutustua kirjaston näyttelyihin. Kirjavinkkausta järjestetään sovittaessa. Kirjaston osuus Kulttuurivakassa on koottu Sanataide ja kirjallisuus sekä Kuvataide -osioihin. (Toivakan perusopetuksen kulttuuriopetussuunnitelma 2012, 4–5.) Suunnitelman toteutumista ei ole erityisesti seurattu, eikä sisältöjä ole määritelty eri vuosiluokille kuin otsikkotasolla, joten suunnitelman tarkentaminen ja sisältöjen kohdentaminen uudelleen saattaisi olla tarpeen. Tähän asiaan haetaan opinnäytetyössä vastausta Toivakan koulujen opettajien haastatteluilla. Nyt yhteistyötä on eri oppiaineista eniten ollut äidinkieli. Uuden opetussuunnitelman mukaisesti yhteistyötä olisi mahdollista laajentaa kaikkiin oppiaineisiin ja laaja-alaisten osaamistavoitteiden sisältöihin. Jatkossa yhteistyö voisi suunnitelmallisuuden kautta laajentua ja vakiintua, mikäli osapuolet näkevät sen tarpeelliseksi.

Toivakan kunnassa peruskoulun opetussuunnitelmatyö aloitettiin vuonna 2015. Toivakan kunnan perusopetussuunnitelma 2016 on laadittu uusien valtakunnallisten

opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti ja otetaan käyttöön asteittain siten, että sitä aletaan noudattaa luokilla 1–6 lukuvuonna 2016–2017, luokalla 7 lukuvuonna 2017–2018, luokalla 8 lukuvuonna 2018–2019 ja luokalla 9 lukuvuonna 2019–2020. (Toivakan kunnan sivistystoimenlautakunta 24.5.2016.) Opetussuunnitelma perustuu oppimiskäsitykseen, jossa oppilas on aktiivinen toimija. Yhdessä tekeminen ja oppiminen vuorovaikutuksessa muiden kanssa, tulevaisuuden taitojen oppiminen ja kasvaminen vastuuseen omasta opiskelusta ovat keskeisiä asioita. Koulun toimintakulttuurissa pyritään laaja-alaiseen osaamiseen monialaisten oppimiskokonaisuuksien ja ilmiöpohjaisen oppimisen avulla. (Toivakan kunta 2016g.) Opinnäytetyön kirjoittamisen aikaan uutta opetussuunnitelmaa on noudatettu vuosiluokilla 1-6 ja yläluokille se tulee käyttöön seuraavina lukuvuosina.

3.2 Laaja-alaiset osaamistavoitteet perusopetuksen opetussuunnitelmassa 2016

Peruskoulun uudessa opetussuunnitelmassa (OPS 2016) on seitsemän laaja-alaista osaamistavoitetta: ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1), kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2), itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (L3), monilukutaito (L4), tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (L5), työelämätaidot ja yrittäjyys (L6), osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen (L7) (Toivakan kunnan perusopetuksen opetussuunnitelma 2016, 75–84). Osaamisen keskiössä on ihmisenä ja kansalaisena kasvaminen, johon pyritään laaja-alaisilla osaamistavoitteilla (Kuva 1).

Kuva 1. Perusopetuksen tavoitteet ja laaja-alainen osaaminen (Opetushallitus 2014).

3.2.1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1)

Ajattelusta ja oppimaan oppimisesta kunnan opetussuunnitelmassa todetaan muun muassa, että oppilasta kannustetaan tiedon kriittiseen arviointiin sekä käyttämään monipuolisia tiedonlähteitä. Olennaista ajattelussa ja oppimaan oppimisessä on se, miten oppilas oppii hakemaan, arvioimaan, muokkaamaan, tuottamaan sekä jakamaan tietoa ja ideoita. Eri näkökulmien pohtiminen, uuden tiedon hakeminen sekä toisten näkemysten kuunteleminen vahvistavat oppilasta oppivan yhteisön jäsenenä. Asioiden kriittinen analysoiminen ja eri näkökulmien tarkastelu sekä kokonaisuuksien hahmottaminen kehittyvät eri ikäkausille sopivilla tavoilla. (Toivakan kunnan perusopetuksen opetussuunnitelma 2016, 75–76.)

Kirjasto voi tukea oppilaiden ajattelun ja oppimaan oppimisen taitoja tarjoamalla pääsyä tiedonlähteille sekä opastamalla oppilaita kriittiseen tiedon arviointiin. Tam-

pereen kirjaston ja koulun yhteistyösuunnitelmassa 7.-luokkalaisten kanssa käydään läpi erilaisia hakupalveluita ja käsitellään tiedonlähteiden kriittistä arviointia (Monilukutaitoa ja lukuintoa kirjastosta 2016, 8). Mikkelin suunnitelmassa huomioidaan myös oppilaiden omien tekstien tuottaminen ja niiden jakaminen kannustamalla yläluokkien oppilaita sosiaaliseen lukemiseen ja jakamaan kokemuksia Kirjastopolun verkkoalustoilla. Työskentelytapoina voivat olla esimerkiksi kirjatrailereiden teko, arvosteluvideot kirjoista tai muista medioista, digitarinat, pelitarinat, oman tietokirjan työstäminen tai kirjastoseikkailut (Yhdessä lukutaitoja tukemassa 2015, 14–15.) Tämän tyyppinen omien tekstien tuottaminen eri muodoissa sekä lukukokemusten jakaminen sosiaalisen median avulla voisikin toimia uudenaikaisena osana kirjaston ja koulun yhteistyötä ja lisätä oppilaan omaa aktiivista toimijuutta.

3.2.2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2)

Oppilaiden oman elinympäristön, kulttuuriperinnön sekä omien sosiaalisten, kulttuuristen, uskonnollisten, katsomuksellisten ja kielellisten juurien tunteminen on tärkeää maailmassa, joka on kulttuurisesti moninainen. Koulussa ja koulun ulkopuolella tehtävässä yhteistyössä oppilaat kasvavat kohtaamaan eri kulttuureja, toimimaan eri ympäristöissä eettisesti ja ihmisoikeuksia kunnioittaen. (Toivakan kunnan perusopetuksen opetussuunnitelma 2016, 77.)

Kotkassa kirjasto tukee koulujen kulttuuritoimintaa tarjoamalla tiloja koulujen näyttelyille, musiikkiesityksille ja näytelmille (Kotkan kirjastojen ja koulujen yhteistyösuunnitelma 2017–2020 1.1.2017, 5). Kirjastoissa onkin erinomainen mahdollisuus tuoda erilaisia kulttuureja esille juuri näyttelyiden ja erilaisten esitysten avulla. Tähän osaamistavoitteeseen olisi mahdollista suunnitella yhdessä erilaisia ilmiöoppimisen projekteja. Yhteistyökumppaneita voisi löytyä koulun lisäksi esimerkiksi järjestöistä tai seurakunnista.

3.2.3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (L3)

Arjen taidot sisältävät opetussuunnitelmassa vuosiluokille 3–6 erilaisia jokapäiväisiä taitoja, kuten hyvät tavat, tunnetaidot, sosiaaliset taidot, media- ja sometaidot sekä

turvallisuus. Oppilaita opastetaan teknologian vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön. Teknologian monimuotoisuutta ja merkitystä pohditaan ja sen käyttöön liittyviä eettisiä kysymyksiä tarkastellaan. Teknologian vastuullinen käyttö ja eettiset kysymykset ja tulevaisuuden mahdollisuudet ovat myös vuosiluokkien 7–9 opetussuunnitelmassa keskeisiä arjen taitoja. Lisäksi oppilaita ohjataan kestävään kulutukseen, mainosviestinnän analyttiseen tarkastelemiseen ja kriittisinä ja vastuullisina kuluttajina toimimiseen. (Toivakan kunta 2016i.)

Raisiossa yhteistyösuunnitelmaan on kirjattu kirjastokäyntien toimivan alkuopetuksesta lähtien oppilaan arjessa elämänpiirin turvallisena laajentajana. Oppilaan sosiaaliset taidot sekä kyky toimia yhteiskunnassa karttuvat asioimalla kirjastossa (Raision perusopetuksen opetussuunnitelma 2016, 347.) Kirjasto onkin turvallinen paikka pienelle koululaiselle opetella asioimista ja oman kirjastokortin myötä voivat tulla tutuksi asiakaspalvelu, lainaaminen automaattilla sekä tunnuslukuun ja lainauskäytäntöihin liittyvät vastuut. Teknologian vastuulliseen käyttöön voidaan kirjastossa opastaa pohtimalla eri palveluiden ikärajoja, tekijänoikeuksia ja käyttäytymistä sosiaalisessa mediassa.

3.2.4 Monilukutaito (L4)

Laaja-alaisista osaamistavoitteista kirjastoja keskeisesti koskeva opetussuunnitelman tavoite on monilukutaito. Luukan (2013, 2) mukaan monilukutaidolla tarkoitetaan taitoa tulkita ja tuottaa erilaisia tekstejä, taitoa toimia tekstien kanssa erilaisissa tilanteissa ja erilaisia tehtäviä varten. Monilukutaitoon kuuluu kyky hankkia, muokata, tuottaa, esittää ja arvioida tietoja eri muodoissa ja erilaisten välineiden avulla. Lonka (2015, 106–107) pitää tärkeänä arkielämän kannalta, että oppilaat oppivat monilukutaitoa ja arjen tietokäytäntöjä. Hän korostaa erilaisten tekstityyppien opettelua, kuten wikialusta, blogit, sosiaalinen media ja sähköposti sekä niiden vastuullista ja turvallista käyttöä.

Vuosiluokille 1–2 monilukutaidosta opetussuunnitelmassa todetaan, että sitä tuetaan perustamalla opetus moniaistisuudelle, kokonaisvaltaisuudelle ja ilmiökeskeisyydelle. Oppilaat tuottavat omia tekstejä ja ilmaisevat itseään sanallisesti ja kuvall-

lisesti, auditiivisten, numeeristen ja kinesteettisten symbolijärjestelmien avulla. Oppilaita ohjataan hankkimaan tietoa eri lähteistä ja välittämään sitä muille. Kriittisen ajattelun kehittymistä tuetaan ohjaamalla oppilaita pohtimaan muun muassa tekstien tarkoituksia. Ikäkauden mukaisia sisältöjä, myös oppilaiden itsensä tekemänä, käytetään oppimisessa. Monilukutaitoisuuteen ohjataan rikkailla tekstiympäristöillä sekä annetaan suojaavaa tukea median käytössä. (Toivakan kunta 2016a.)

Vuosiluokilla 3–6 oppilaiden monilukutaito kehittyy yhä moninaisempien tekstien ja ympäristöjen avulla. Faktan, fiktion ja mielipiteen tarkastelua harjoitellaan ja tekstien tavoitteita ja keinoja tarkastellaan. Monilukutaitoa vahvistetaan ja oppilaita kannustetaan monipuolisille tiedon lähteille sekä haku- ja kirjastopalveluiden käyttöön. (Toivakan kunta 2016b.)

Vuosiluokilla 7–9 monilukutaitoa syvennetään laajentamalla tekstien kirjoja kaikissa oppiaineissa. Painopiste on analyttisessä, kriittisessä ja kulttuurisessa lukutaidossa. Monilukutaidon avulla opetellaan myös vaikuttamista ja osallistumista omassa elinympäristössä, mediassa ja yhteiskunnassa. (Toivakan kunta 2016c.)

Myös esimerkiksi nostamissani yhteistyösuunnitelmissa monilukutaitoa ja sen edistämistä pidetään tärkeänä. Tampereen suunnitelmassa todetaan monilukutaidon tukemisen olevan yksi kirjaston perustehtävistä, jota lähestytään mediakasvatuksen kautta (Monilukutaitoa ja lukuintoa kirjastosta 2016, 10). Mikkelin suunnitelmassa kirjaston roolin monilukutaidon edistämisessä todetaan olevan lasten ja nuorten tukijana koulun rinnalla. Suunnitelmassa nähdään medialukutaito ja informaatiolukutaito toisiaan täydentäviksi ja rinnakkaisiksi käsitteiksi. Uusien lukutaitojen lisäksi kirjasto tukee edelleen peruslukutaitoa sekä kirjastonkäytön ja tieto- ja viestintäteknisiä taitoja. Informaatiolukutaidon opastamisessa keskitytään enemmän tavoitteelliseen tiedonhankintaan ja tutkimusprosessin tuntemiseen, joihin kirjasto tarjoaa työkaluja ja aineistoja. Medialukutaitoa tuetaan mediakasvatuksella ja tavoitteena on, että oppilas tuntee erilaisia medioita ja osaa tuottaa sisältöä niihin. Sisältöjen tuottaminen toteutetaan Kirjastopolku-sivustolla, johon oppilaat tuottavat itse materiaaleja, kuten sivustolle linkitetyt oppilaiden lukuvinkkiblogi ja ilmiöprojektiivu. (Yhdessä lukutaitoja tukemassa 2015, 7–10, 24.)

Uusi opetussuunnitelma tarjoaakin entistä laajemmat mahdollisuudet monipuolistaa kirjaston ja koulun yhteistyötä. Erilaiset välineet on hyvä tuntee myös kirjastossa ja hyödyntää niitä uusiin lukutaitoihin opastamisessa. Kuitenkin lukemisen ja kirjoittamisen perustaitojen sujuva hallitseminen on tärkeää uusien lukutaitojen saavuttamisessa ja pääpaino on hyvä pitää sisällöissä, ei välineissä.

3.2.5 Tieto- ja viestintätekninen osaaminen (L5)

Osana monilukutaitoa sekä oppimisen kohteena ja välineenä voidaan nähdä myös tieto- ja viestintätekninen osaaminen. Sitä käytetään muun muassa tiedonhallinnassa sekä tutkivassa ja luovassa työskentelyssä. Jo esiopetuksessa sekä koulun ulkopuolella karttuneita tieto- ja viestintäteknisiä (tv) taitoja hyödynnetään opetuksessa 1–2-luokilla. Perustaitoja harjoitellaan oppimispelien ja sähköisen oppimateriaalin avulla. Vuosiluokilla 1–2 tutustutaan netikettiin, mediasisältöjen ikärajoihin ja turvalliseen käyttöön. (Toivakan kunta 2016d.)

Toivakan kunnan opetussuunnitelmassa 3–4-luokille tieto- ja viestintäteknologinen opetus sisältää mm. tiedon hankkimista ja jäsentämistä, turvallisen jakamisen periaatteita, ohjelmoinnin harjoittelemista ja tekijänoikeuksia. Vuosiluokat 5–6 muun muassa tutustuvat sosiaaliseen mediaan vastuullisesti, opettelevat lähdekritiikkiä, ohjelmointia sekä sähköpostin käyttöä. (Toivakan kunta 2016e.)

Vuosiluokilla 7–8 korostuvat oppimisympäristöjen hallinta, sosiaalisen median riskit, vastuulliset ja hyvät tavat eli netiketti sekä ohjelmointikielen alkeet. Peruskoulun 9-luokkalaisille opetetaan ohjelmien hallinnan lisäksi tekijänoikeuksien periaatteita ja oman mediapersoonan ja -maun tunnistamista. Oppilaat hyödyntävät opiskelussaan myös koulun ulkopuolella opittuja taitoja. Oppilaita ohjataan monipuoliseen tiedon hankintaan ja tuottamiseen, tietolähteitä käytetään monipuolisesti, harjoitellaan lähdekriittisyyttä ja opitaan arvioimaan erilaisten hakupalveluiden ja tietokantojen toimintaa. (Toivakan kunta 2016f.)

Mikkelin suunnitelmassa tieto- ja viestintäteknisiä taitoja tuetaan kirjastossa tarjoamalla käyttöön laitteita sekä tiloja niiden käyttämiseen. Kirjastossa annetaan oh-

jausta sisältöihin pääsemisessä ja niiden tuottamisessa sekä mahdollisuuksien mukaan neuvotaan laitteiden käytössä. (Yhdessä lukutaitoja tukemassa 2015, 9.) Jotta tämä olisi mahdollista, kirjastolaisten on syytä tutustua lasten ja nuorten maailmaan, olla mukana sosiaalisessa mediassa ja kehittää omia tieto- ja viestintätekniisiä taitojaan.

Tieto- ja viestintätekniset taidot ovat välttämättömiä nykyisessä ajassa. Jo alle kouluikäisille hankitaan älypuhelimia, joiden avulla lapselle avautuu uusi maailma. Lapsi saattaa olla näppärä teknisesti, mutta sopivien sisältöjen kanssa lapsi tarvitsee ohjausta ja valvontaa. Diginatiivien kasvatus vastuullisiksi netin käyttäjiksi lähtee kotoa, mutta koulu ja kirjasto voivat tukea perheitä tässä vaativassa tehtävässä. Irisvikin ja Utraisen (2017, 127) mukaan kouluissa älypuheliiniin liittyvät säännöt luodaan koulukohtaisesti. Heidän mukaansa kouluaikana omaa älypuhelinia oppimistarkoituksessa eivät tarvitse ainakaan pienimmät koululaiset, sillä yleensä kouluilla on tarjota opetuskäyttöön joko kannettavia tietokoneita tai tabletteja.

Monet opettajat käyttävät myös pelejä opetusvälineinä. Erilaiset oppimispelit voivat lisätä erilaisten oppimistyylien käyttömahdollisuuksia ja toimia opetuksessa motivoivana tapana oppia. Pelien maailma on useimmille lapsille tuttu ympäristö ja oppimispelit tarjoavat mahdollisuuksia eriyttämiseen ja luokan jakamiseen. (Harviainen, Meriläinen & Tossavainen 2013, 68–69.) Kirjastoissa pelikasvatus on osa mediakasvatusta ja esimerkiksi ikärajoista kertominen on pelilukutaidon lisäämistä. Kirjastoilla on myös mahdollisuuksia hyödyntää erilaisia pelejä koululaisten mediakasvatuksessa, koska pelit ovat kirjastojen aineistoa siinä kuin kirjat, elokuvat ja musiikki-kin. (Harviainen ym. 2013, 76–78.)

3.2.6 Työelämätaidot ja yrittäjyys (L6)

Vuosiluokilla 3–6 harjoitellaan projektien toteuttamista, ryhmässä toimimista sekä yhteistyötä koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Projektityöskentely jatkuu seuraavilla luokilla ja viimeistään tässä vaiheessa oppilaat saavat kokemuksia työelämästä ja yhteistyöstä koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Verkostoituminen, toiminnalliset opiskelutilanteet, omien vahvuuksien ja kiinnostuksen kohteiden tunnistaminen ja kehittäminen auttavat uravalinnassa. (Toivakan kunta 2016j.)

Tässä osaamistavoitteessa kirjastolla olisi mahdollisuus tarjota toiminnallisia opetustuokioita ja tehdä yhteistyötä koulun kanssa erilaisten projekteihin muodossa. Esimerkiksi Kotkassa kirjasto osallistuu mahdollisuuksiensa mukaan lukemaan innostamisen, mediakasvatuksen tai kirjastonkäyttöön liittyviin projekteihin. Myös työelämään tutustujia eli titteliläisiä otetaan kirjastoon. (Kotkan kirjastojen ja koulujen yhteistyösuunnitelma 2017–2020 1.1.2017, 5.)

Kirjastoissa kannattaa myös seurata mitä tulevaisuuden taitoja oppilaat tarvitsevat. Eljala ja Kemppi-Vasama (12.7.2016) kirjoittavat Suomalaisen työn liiton tutkimuksesta, jonka mukaan työntekijät ja työnantajat painottivat eri asioita kysyttäessä tulevaisuuden tärkeimmistä taidoista. Työntekijät pitivät tärkeimpinä taitoina IT- ja digiosaamista, ammattiosaamista sekä kielitaitoa ja kansainvälistä osaamista. Työnantajapuolella tärkeimmiksi tulevaisuuden osaamisalueiksi nousivat hyvät vuorovaikutus-, kommunikaatio- ja yhteistyötaidot. (Eljala & Kemppi-Vasama 12.7.2016.)

Hartikainen (20.10.2014) kirjoittaa artikkelissaan Sitran trendit: Taidot haastavat tiedot, kuinka tulevaisuuden taitoja on muitakin kuin Googlen käyttö, esimerkiksi oppiminen itsessään on yksi tärkeimmistä tulevaisuuden taidoista. Hänen mukaansa tulevaisuudessa tarvitaan kykyä yhdistää eri taitoja ja tietoja, niin omia kuin toistenkin. Myös uusimmassa Sitran megatrendissä 1 vuodelta 2017 (Kiiski Kataja 4.5.2017) esitetään, että tulevaisuuden kannalta nyt tärkeää olisi elinikäinen uuden oppiminen ja työelämässä motivaatio sekä kyky oppia uutta ja hyödyntää teknologiaa.

3.2.7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen (L7)

Oppilaita ohjataan näkemään median vaikutus yhteiskunnassa ja median käyttö vaikuttamisen välineenä. Kestävään kehitykseen, rauhaan, tasa-arvoon ja demokratioon liittyviä kysymyksiä pohditaan yhdessä oppilaiden kanssa. Myös ihmisoikeuksien, erityisesti lasten oikeuksien tiedostaminen sekä käytännön teot, joilla voi vai-

kuttaa myönteisten muutosten puolesta kuuluvat osaamistavoitteisiin. Omien valintojen, elämäntapojen ja tekojen merkityksen ymmärtämiseen ohjataan. (Toivakan kunta 2016k.)

Tämä osaamisalue on vähiten esimerkkisuunnitelmissa esillä. Kirjastolla voisi kuitenkin olla rooli myös osallistumisen, vaikuttamisen ja kestävänsä tulevaisuuden rakentamisessa yhdessä koulun kanssa. Uuden kirjastolain mukaan kirjastolla on myös tehtävä edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua (L 29.12.2016 /1492, 6 §).

3.3 Oppimisympäristöt ja monialaiset oppimiskokonaisuudet

Toivakan kunnan perusopetuksen yhtenä oppimisympäristönä opetussuunnitelmassa mainitaan Toivakan kirjasto. Oppimisympäristöt ovat tiloja ja paikkoja, joissa oppiminen ja opiskelu tapahtuvat. Niiden tehtävänä on tukea oppilaan kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Hyvin toimivat oppimisympäristöt mahdollistavat aktiivisen yhteistyön koulun ulkopuolisten yhteisöjen tai asiantuntijoiden kanssa. (Toivakan kunnan perusopetuksen opetussuunnitelma 2016, 91.) Kirjastojen rooli oppimisympäristönä ja elinikäisen oppimisen yhtenä mahdollistajana on syytä tuoda paremmin esille. Kirjastosta puhutaan myös kolmantena tilana kirjaston, koulun ja kodin välisessä yhteistyössä, jossa kirjaston fyysisestä tilasta voi muodostua henkinen oman identiteetin kasvulle (Mediakasvatus yleisissä kirjastoissa: suosituksia ja suuntaviivoja 2014, 7).

Lukuvuosisuunnitelmaan kuuluu vähintään yksi monialainen oppimiskokonaisuus lukuvuodessa. Eheyttävä ja monialainen oppimiskokonaisuus auttaa oppilasta yhdistämään eri tiedonalojen tietoja ja taitoja sekä jäsentämään kokonaisuuksia. Oppiainerajat ylittäviä ilmiöitä ja teemoja tarkastellaan kokonaisuuksina ja toteutetaan esimerkiksi rinnastamalla eli opiskelemalla samaa teemaa kahdessa tai useammassa oppiaineessa samanaikaisesti. Monialaiset oppimiskokonaisuudet edellyttävät yhteistyötä eri oppiaineiden opettajien kesken, mutta tarjoavat myös hyvän tilaisuuden koulun ja muun yhteiskunnan väliselle yhteistyölle. (Toivakan kunnan perusopetuksen opetussuunnitelma 2016, 93–95.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimusongelma ja -kysymykset

Opinnäytetyön tutkimusongelmana on selvittää, minkälaista yhteistyötä Toivakan kunnankirjaston ja Toivakan koulujen välillä on mahdollista järjestää huomioiden peruskoulun uuden opetussuunnitelman tavoitteet. Tarkennetut tutkimuskysymykset ovat

1. Mitä kirjastopalveluja opettajat toivoisivat kirjaston järjestävän opetuksen tueksi?
2. Millaista yhteistyötä opettajat toivoisivat kirjaston kanssa?
3. Miten uusi opetussuunnitelma vaikuttaa yhteistyöhön?
4. Minkälaiseen yhteistyöhön kirjastolla olisi resursseja?

4.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmänä tässä opinnäytetyössä käytettiin teemahaastattelua. Teemahaastattelu on eräänlainen keskustelu, jossa tutkija pyrkii vuorovaikutuksessa saamaan selville haastateltavilta asiat, jotka kuuluvat tutkimuksen aihepiiriin (Eskola & Vastamäki 2015, 27). Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä, jossa haastattelun aihepiiri on kaikille haastateltaville sama. Oleellisinta on yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelun eteneminen keskeisten teemojen varassa. Tällöin tutkittavien ääni saadaan kuuluville ja asioiden merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 48.)

Haastateltaviksi valitaan henkilöt, joita tutkittava ilmiö koskettaa tai ne, jotka tietävät ilmiöstä eniten. Haastateltavien määrää ei aina voida määritellä etukäteen. Aineistonkeruun voidaan todeta olevan laadullisessa tutkimuksessa riittävää, kun saturatio on saavutettu, eli haastatteluissa ei enää tule mitään uutta esille ilmiöstä. (Kananen 2015, 145–146.)

Teemahaastattelujen tallentamisessa käytetään digitaalista nauhuria, jolloin haastattelija voi keskittyä itse haastatteluun vastausten kirjaamisen sijaan. Haastattelun

litterointi eli aukikirjoittaminen voidaan tehdä sanatarkasti tai poimia haastattelusta oleelliset asiat. Hyötynä on, että digitaaliseen tallenteeseen on mahdollista palata myöhemmin. Toisaalta tekniikan toimimattomuus itse tallennustilanteessa voi olla mahdollinen riski, johon pitää varautua. (Kananen 2015, 152.)

Eskolan (2015, 194) mukaan tutkijan ensimmäinen tehtävä teemahaastattelujen litteroinnin jälkeen on järjestää aineisto teemoittain. Teemahaastattelun luonteen vuoksi vastauksia johonkin kysymykseen voi löytyä eri kohdista haastattelua, joten teemaan liittyvien asiakohtien poimiminen ei ole kovin helppoa. Siksi on tärkeää lukea haastattelut huolellisesti ja useita kertoja läpi. Varsinainen analyysi seuraa tämän jälkeen. Tutkija esittää tulkintansa luettuaan aineiston tarpeeksi monta kertaa ja merkitsee muistiinpanojen avulla mielenkiintoiset ja merkittävät kohdat ylös. Analyysissä pyritään tiivistämään aineisto sekä järjestämään se niin, että sen informaatioarvo kasvaa. Tähän päästään aineiston tematisoinnilla ja tyypittelyllä. Aineistosta on poimittava mielenkiintoisimmat kohdat ja analysoitava aineistoa joko haastateltava kerrallaan tai teemoittain. Lopullinen teksti syntyy hionnan ja editoinnin avulla, kirjallisuutta hyödyntäen. (Eskola 2015, 194–198, 202.)

Laadullisen tutkimuksen aineiston analyysi alkaa aineiston lukemisesta, tekstien vertailemisesta, pohdinnoista ja tulkitsemisesta. Aineistoja voidaan lähestyä erilaisien tutkimuksellisten lähestymistapojen kautta, kuten esimerkiksi toimintatutkimus, etnografinen analyysi tai diskurssianalyysi. Koska aineistot ovat erilaisia, niiden käsittelykin on erilaista. Yhteistä kaikille lähestymistavoille on, että tutkijalta edellytetään aineiston luokittelua, vertailua ja tulkintaa. Aineisto voidaan koodata eli jäsentää, lisäksi kirjoitetaan memoja eli muistiinpanoja. Koodaamisella tutkija luo aineistostaan käsitteitä, jotka kuvaavat tiettyä aineiston osaa. Tutkimukseen laatuun voidaan vaikuttaa nimenomaan sillä, miten hyvin aineisto on koodattu. Koodausta voi tehdä jo litterointivaiheessa merkitsemällä tekstiin kursivoitteja, alleviivauksia ja lihavoitteja. (Rantala 2015, 110–111.)

Tutkimusprosessissa edetään tarkentamalla aiempia käsitteitä ja tulkitsemalla tekstiä osissa. Koko ajan on syytä pitää mielessä oma tutkimusasetelma, tutkimuskysymykset ja tavoitteet, jotta koodaus etenee oikeassa suhteessa tutkimukseen. Induktiivisen, aineistolähtöisen menettelytavan sijaan vaihtoehtona on luonnostella alus-

tava koodijärjestelmä teemojen mukaan tai valitusta teoriasta johdettuna. Tätä kutsutaan deduktiiviseksi, teoriasta johdetuksi menettelyksi. Aineisto voidaan tyypitellä samankaltaisuuden mukaan, jolloin tiettyyn ryhmään kootaan tekstit, joilla on samoja piirteitä tai ominaisuuksia. Teemoittain aineistoa lähestyttäessä tekstit kootaan ensin laajoihin luokkiin, joita koodataan pienemmiksi tai uusiin luokkiin. (Rantala 2015, 115–116.)

Tämän opinnäytetyön analyysimenetelmänä käytettiin sisällönanalyysia. Laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmistä sisällönanalyysissa pyritään Tuomen ja Sarajärven (2003, 105) mukaan saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Sisällönanalyysilla toteutettu tutkimus jää kuitenkin kesken-eräiseksi pelkällä tiivistämisellä ja järjestämisellä. Tutkijan on kuitenkin edettävä pidemmälle aineistonsa kanssa tehden siitä mielekkäitä johtopäätöksiä. Sisällönanalyysissä etsitäänkin tekstin merkityksiä ja sisältöä eritellään analysoiden sitä kvantitatiivisesti, jolloin sanallisesti kuvatusta aineistosta tuotetaan kvantitatiivisia tuloksia. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 106–109.)

4.3 Tutkimuksen luotettavuus

Hirsjärven ja Hurmeen (2010, 184) mukaan tutkimuksen laadukkuuteen voidaan vaikuttaa etukäteen tekemällä hyvä haastattelurunko. He korostavat, että teema-haastattelu ei ole vain pääteemojen esittämistä, joten ennalta voi myös miettiä vaihtoehtoisia lisäkysymyksiä sekä sitä, miten teemoja voidaan syventää.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa voidaan Eskolan ja Suorannan (2001, 210) mukaan pohtia tutkimusprosessin luotettavuutta. He korostavat luotettavuuden kriteerinä tutkijaa ja hänen pohdintojaan. Tutkijan on tarkistettava tutkimuksen uskottavuus kysymällä vastaavatko hänen omat tulkintansa tutkittavien käsitteiksi. Ottamalla huomioon tutkijan ennakkokäsitykset saadaan varmuutta tutkimukseen ja toisista vastaavista tutkimuksista voidaan saada vahvistusta omille tulkinnoille. (Eskola & Suoranta 2001, 210–212.)

Laadulliselle tutkimukselle voidaan asettaa erilaisia luotettavuuskriteereitä, joita ovat luotettavuus/totuudellisuus, siirrettävyys/sovellettavuus, riippuvuus, vahvistettavuus ja saturaatio eli aineiston kylläntyminen. Laadullisen tutkimuksen totuudellisuuden sekä riippuvuuden arvioinnin lähtökohtana on vertaisarviointi eli ulkopuolisten pitäisi päästä aineiston pohjalta samaan lopputulokseen. Tämä edellyttää riittävän tarkkaa aineiston, menetelmien ja analyysivaiheiden dokumentointia. Siirrettävyyteen tutkija voi vaikuttaa kuvaamalla tarkasti ilmiön lähtökohtatilanteen ja olemukset. Vahvistettavuutta tutkimuksessa esitetyille väitteille voidaan saada muun muassa triangulaatiolla, eli eri lähteistä voidaan kerätä vahvistusta tulkinnalle. Saturaatio eli kylläntymispiste saavutetaan ottamalla havaintoyksiköjä tutkittavaksi niin kauan, että vastaukset alkavat toistaa itseään. (Kananen 2015, 352–355.)

4.4 Tutkimuksen toteutus

Valitsin haastateltaviksi kirjastosta kouluuyhteistyötä tekevän kirjastonjohtajan ja molemmilta kouluilta viimeisen lukuvuoden aikana eniten kirjaston kanssa yhteistyötä tehneet opettajat. Tiedot yhteistyötä lähiaikoina tehneistä opettajista sain kirjastolta. Yhteistyötä tehneinä katsoin heillä olevan asiasta tuoretta omakohtaista kokemusta ja sanottavaa. Tutkimuspyynnön lähetin koulujen johtajille, jotka suhtautuivat hyvin myönteisesti tutkimukseen ja pitivät sen aihetta ajankohtaisena. Haastattelupyynnön lähetin sähköpostitse ensi vaiheessa kahdeksalle opettajalle, joista haastateltaviksi sain kuusi. Toisessa vaiheessa lähetin pyynnön vielä kahdelle opettajalle, joista haastattelin toista. Sain tutkimukseen yhteensä 8 haastateltavaa, 1 kirjastonjohtajan ja 7 opettajaa. Opettajat edustivat laajasti eri vuosiluokkia ja eri oppiaineita, jolloin heidän vastauksensa toivat monipuolisesti esille koulujen näkemyksiä asiasta. Haastatelluiksi tuli noin neljäsosa molempien koulujen opettajien yhteenlasketusta kokonaismäärästä. Kananen (2015, 145–146) mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa haastateltavien määrän sijaan ratkaisevampaa on kuitenkin haastateltavien tietämys ilmiöstä.

Haastattelut tein keväällä 2017 ja niiden kesto vaihteli 22 minuutista 1 tuntiin ja 10 minuuttiin. Ensimmäisenä haastattelin kirjastonjohtajaa, joka oli ollut virassa reilun vuoden. Yhteistyöstä hänellä oli siten vasta noin vuoden kokemus, mutta hän oli silti

ehtinyt tavata useita koululaisryhmiä ja järjestää kirjastonkäytön opetusta ja kirjailijavierailuja. Opettajien haastattelut tein myös keväällä muutamien viikkojen aikana. Haastattelut pidettiin joko kirjastolla tai koululla opettajien luokissa tai muissa rauhallisissa tiloissa. Pyysin jokaiselta haastateltavalta etukäteen luvan nauhoittaa haastattelut. Haastattelujen sisällöt lähetin etukäteen haastateltaville, jotta he pystyivät valmistautumaan niihin. Kirjastonjohtajan ja opettajien haastattelukysymykset poikkesivat osin toisistaan, ja kysymykset saatettiin käydä eri haastatteluissa eri järjestyksessä. Monessa haastattelussa esille tuli myös lisäkysymyksiä.

Teemahaastattelujen luonteeseen kuuluu Hirsjärven ja Hurmeen (2010, 48) mukaan niiden eteneminen tiettyjen teemojen varassa, jolloin tutkittavien ääni saadaan kuuluviin. Tutustumiseni aiempiin tutkimuksiin ja lähdeaineistoon auttoi kysymysten laadinnassa. Samoin oma työkokemukseni ja vuosien yhteistyö koulujen kanssa auttoi ymmärtämään molempia osapuolia sekä syventämään haastatteluja lisäkysymysten avulla. Toisaalta siitä syystä minun oli varottava liiallista keskustelun ohjailua sekä omien näkemysten esille tuomista.

Haastattelujen puhtaaksi kirjoittaminen eli litterointi on työläs vaihe, joka on kuitenkin syytä tehdä huolellisesti. Litteroinnin tarkkuustaso määräytyy Ruusuvuoren (2010, 426) mukaan tutkittavan ilmiön perusteella: mitä rajatumpi ilmiö, sitä tarkempi litteraatio. Litterointi on aina tutkijan valintaa siitä, mikä aineistossa on tutkimuksellisesti relevanttia ja jo litterointivaiheessa tutkija tekee aineistosta ensitulkintaa (Ruusuvuori 2010, 427). Kuuntelin haastattelut pariin kertaan keväällä ja tallensin ne tietokoneelle, jotta varmistuin niiden onnistumisesta ja sain jonkinlaisen käsityksen niiden sisällöstä. Samalla tarkastelin omia muistiinpanojani, joita tein lyhyesti haastattelujen aikana. Litteroin haastattelut kuitenkin vasta syksyllä, jolloin niihin sisälle pääseminen vei enemmän aikaa, kuin jos olisin litteroinut ne heti haastattelujen jälkeen. Litteroin haastattelut kokonaisuudessaan, mutta sanatarkkaan litterointiin ei ollut tarvetta tutkimuksen kohdistuessa enemmän asiasisältöihin kuin vuorovaikutukseen haastattelussa. Litterointivaiheessa tein erilaisia merkintöjä tekstiin: alleviivauksia, kursivoiteja ja lihavoiteja pyrkien saamaan haastatteluista esille yhteneväisyyksiä ja eroavuuksia. Luettuani litteroidut tekstit useaan kertaan läpi, tein yhteenvetoa eri teemojen sisällä ja käytin myös kvantitatiivista lähestymistapaa las-

kemalla mitkä asiat toistuvat haastatteluissa useammin. Esimerkiksi uuden opetus-suunnitelman laaja-alaisista osaamistavoitteista, joissa kirjastolla katsottiin olevan annettavaa koululle, eniten mainintoja saivat monilukutaito (6/7 haastateltavaa) sekä kulttuurinen osaaminen (4/7).

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

5.1 Opettajien haastattelut

Haastateltujen opettajien määrä oli seitsemän ja haastateltavia opettajia oli sekä koulukeskuksesta että Kankaisten koululta. Opettajista neljä työskenteli alaluokkien luokanopettajana ja kolme aineenopettajana pääsääntöisesti yläluokilla. Osalla opettajista oli kokemusta sekä alakoulun että yläkoulun puolelta. Lisäksi yhdellä opettajalla oli luokassa myös esikoululaisia. Opettajilla oli kokemusta eri vuosiluokista siten, että moni oli opettanut samaa luokkaa usean vuoden peräkkäin, jolloin kokemus eri ikäisistä oppilaista oli laaja tutkimusta ajatellen. Käytän haastatelluista opettajista jatkossa merkintöjä H1–H7.

5.1.1 Koulun ja kirjaston yhteistyön nykytila

Kysyttäessä opettajien käynneistä luokan kanssa kirjastossa, opettajat ilmoittivat sen vaihdelleen jokaviikkoisesta käynnistä 1–2 kertaan vuodessa. Vaihtelua oli siten hyvin paljon, ja mahdollisia esteitä olivat unohtaminen, kiire, aikataulujen sovittaminen, luokkakohtaisen kirjastokortin puuttuminen, kirjaston aukioloajat sekä välimatka. Yhdellä opettajalla (H4) oli syynä käyntien vähentymiseen myös se, että kirjastoa ei koettu enää tarvittavan tiedonhakuun samalla tavalla kuin aiemmin. Kolme opettajaa (H3, H5 ja H6) kokivat kuitenkin, että mitään esteitä ei käynneille ollut, vaan oli todella helppoa tulla kirjastoon. Koulun kiireisestä arjesta kertoo yhden opettajan (H5) kuvaus:

Kun rumba alkaa, saattaa yhtäkkiä olla marraskuussa, hyvänen aika me ei olla vielä käyty kirjastossa tai syyslomaan saakka ollaan menty, eikä kirjastoa olla vielä hyödynnetty. Omassa opetuksessa voisi olla vielä enemmän ylemmillä luokilla kirikkaampana se ajatus, että kirjastoa käytetään ja sinne ohjataan.

Yhteistyön merkityksestä opettajat mainitsivat monia asioita. Yhteistyötä kirjaston kanssa pidettiin tärkeänä oppilaiden lukutaitojen ja sanavaraston kehittymisen kan-

nalta (H1). Yhteistyön ja lukemisen merkitystä painotettiin uusien käsitteiden omaksumisessa (H1), tiedon hankinnassa ja soveltamisessa (H2, H7), yleissivistyksen kannalta (H2, H3, H4) sekä koulun alun sujumisessa (H6).

Kirjaston merkitys myös kohtaamispaikkana, luotettavana tiedon sekä monipuolisten sisältöjen, kuten selkokiehisen kirjallisuuden tarjoajana, tuotiin myös vastauksissa esille (H2, H3, H4, H7). Kirjasto tuotiin yhden opettajan (H3) haastattelussa esille julkisena tilana, jossa voidaan opetella hyviä tapoja ja käyttäytymistä asiointitilanteissa. Kaksi opettajaa (H4, H6) totesi, että kirjastoa ei enää käytetä tiedonhakuun samalla tavalla kuin aikaisemmin, menemällä paikan päälle, vaan tieto on helpompi etsiä netistä. Yksi haastateltava (H2) mainitsi koululla ja kirjastolla olevan yhteinen tavoite saada sivistyneitä kansalaisia, jotka osaavat hankkia ja soveltaa tietoa ja oppivat toimimaan maailmassa aktiivisesti.

Perheiden oma lukuharrastus ja se, luetaanko lapselle ääneen, vaihtelee opettajien (H5, H6) kokemuksen mukaan, jolloin lukemista tulisi pitää esillä ainakin koulussa. Ilman kirjastoja yksi haastateltava (H4) totesi lukutaidon hupenevan entisestään. Lukutaidoissa opettajat (H1, H4, H6) totesivat oppilailla olevan suuria eroja, josta syystä sopivantasoisien kirjojen saaminen kirjastosta, lukemaan innostaminen ja lukemisen esille tuominen mukavana on tärkeää. Suuret erot lukutaidoissa huolestuttivat opettajia (H1, H4, H6) ja kirjasto koettiin keskeiseksi lukutaitojen edistäjäksi. Kirjojen maailman tutuksi tekeminen mainittiin tärkeäksi myös niiden perheiden lapsille, joissa harrastukset liittyvät muuhun kuin lukemiseen (H3, H4, H5, H6). Yksi haastateltava (H3) kuvasi lukuhetkeä koulussa näin:

Mulla on ollu nyt lähtökohtana, että heti kun ne on oppinu lukemaan ja heti kun se perustaito on olemassa, että ne voi aina itse valita sen lukemisensa ja sitten me luetaan joka ikinen päivä koulussa. Niin kun meillä on se lukuhetki, ne tietää sen ja ne jo oottaa sitä ja ne ottaa sen kirjan esille ja useimmiten vielä näin, että ne sanoo, että miks näin vähän aikaa luettiin ja siellä on semmonen rauha siellä luokassa. Se on niin parasta ja sitten kun tietää mitä kaikkea se vaikuttaa ihmisessä. Niin se on. Siitä tulee tapa ja se on aivan arkipäivää.

Sisältöinä kirjastokäynneillä olivat olleet kirjan valinta ja lainaaminen, kirjaston peruskäytön opettelu, kirjavinkkaus, luokitusjärjestelmän opettelu, tiedonhaku ja tiedonhakutehtävät, 1. luokan ohjatut käynnit, diplomikirjat sekä näyttelyissä käynti.

Käyntien sisältöön kaikki haastateltavat olivat tyytyväisiä eikä toimimattomia yhteistyömuotoja nimetty. Tärkeimpinä tai toimivimpina sisältöinä kirjastokäynneille nimettiin kirjavinkkaus ja uusien kirjojen sekä eri kirjallisuuslajien esittely (H1, H2, H3, H4, H5, H6), oman kirjan valinta ja sen lainaaminen (H1, H2) sekä diplomikirjojen esillepano, joista saa myös vinkkejä, vaikka diplomia ei suorittaisikaan (H6). Myös lähdekriittisyys, mistä kirja löytyy ja sekin, miten kirjasta löytyy tietoa, mainittiin tärkeänä (H4, H7). Lisämateriaalin hankkiminen kirjastosta tutkielmien tekemiseen ja tiedon syventäminen kirjaston lähteiden avulla koettiin tärkeänä opetuksen tukemisen kannalta (H7).

Aloitteen yhteistyöhön opettajat kertoivat tulleen ihan kummalta puolelta tahansa, eikä kynnystä ottaa yhteyttä kirjastoon koettu korkeaksi. Ohjattujen käyntien sopiminen muistettiin parhaiten ensimmäisellä ja seitsemännellä luokalla, muilla luokilla ei ollut syntynyt samanlaisia rutiinia käynteihin.

5.1.2 Uuden opetussuunnitelman vaikutus yhteistyöhön

Kysyttäessä uuden opetussuunnitelman laaja-alaisten osaamistavoitteiden kytkeytymisestä kirjastoon, kuusi haastateltavaa (H1, H2, H4, H5, H6, H7) mainitsi monilukutaidon (L4), jonka katsottiin erään opettajan (H6) sanoin liittyvän tekstien käyttämiseen, tuottamiseen ja niistä nauttimiseen. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2) mainittiin toisena kirjastoon linkittyvänä osaamistavoitteena, jossa kirjasto voisi materiaaliensa kautta auttaa oppilaita ymmärtämään moninaista kulttuurin sisältöä ja perimää (H2, H3, H5, H6). Ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1) ja arjen taidot (L3) saivat seuraavaksi eniten mainintoja, kolmelta opettajalta (H1, H3, H5). Ajattelusta ja oppimaan oppimisesta (L1) eräs opettaja (H3) totesi, että kirjat ovat ajattelun raaka-aineita: kun löytää tien kirjoihin, löytää tien ajatteluun. Arjen taitojen (L3) kehittymisen kannalta kirjasto koettiin paikkana, jossa harjoitellaan hyviä tapoja, sosiaalisia taitoja ja julkisessa tilassa käyttäytymistä (H3, H5). Kaksi haastateltavaa (H2, H5) mainitsi työelämätaidot (L6), joiden saavuttamisessa kirjasto voi toimia kanavana tiedonlähteisiin. Osallistuminen ja vaikuttaminen (L7) sai vain yhdeltä opettajalta maininnan (H2), samoin tieto- ja viestintäteknologisen osaa-

misen (L5) mainitsi vain yksi haastateltava (H5). Haastateltava katsoi tieto- ja viestintätekniisten taitojen kehittämisen toteutuvan parhaiten kirjastossa tiedonhallintataitojen opastuksessa, linkittäen aihepiiriin aina meneillään olevaan opetukseen sekä totesi tässä tarvittavan suunnittelua, miten asia käytännössä toteutettaisiin. Haastateltavista neljä (H1, H2, H6, H7) katsoi kirjaston olevan helppo liittää kaikkiin laaja-alaisiin osaamistavoitteisiin.

Kaikki haastatellut opettajat ottaisivat kirjaston mielellään mukaan koulun lukuvuosisuunnitelmassa olevaan monialaiseen oppimiskokonaisuuteen. Kirjaston osuus voisi opettajien (H1, H2, H3, H4, H6, H7) mielestä liittyä kirjallisuuteen, tiedonhankintaan tai tutkivaan työskentelyyn oppilaiden kiinnostuksen mukaan. Myös sanataiteen pajat tai aiheeseen motivoiva nukketeatteriesitys mainittiin mahdollisina kirjastossa toteutettavina asioina (H5). Opettajien kokemukset asiasta olivat haastattelujen aikaan vielä vähäisiä, ja monialaisia luovia päiviä oli vasta suunniteltu loppukeväälle, jolloin monen oli vielä hieman vaikea nimetä, miten kirjasto voisi olla tässä mukana.

Opetussuunnitelman sitovuus kirjastokäyntien suunnittelussa nähtiin enemmän mahdollisuutena kuin veloitteena. Opetussuunnitelman maininnat kirjastosta yhteistyökumppanina ja oppimisympäristönä tiedostettiin (H1, H2, H3, H4, H5, H6, H7), mutta tiukkoja raameja kirjastokäyntien suunnitteluun tai käyntien määrään ei opetussuunnitelma määrää. Opettajat (H2, H4) mainitsivat kirjaston mukaan tulemisen lukuvuosisuunnitelmaa laadittaessa sekä yhteyshenkilön nimeämisen koululta helpottavan kysynnän ja tarjonnan kohtaamisessa. Kirjaston hyödyntämistä oppimisympäristönä olisi erään opettajan (H6) mukaan kehitettävä, sillä suuren ryhmän kanssa ei ole järkevää tulla yhtä aikaa ja toisaalta opettajia (H6, H7) mietitytti, voiko oppilaita päästää ilman opettajaa kirjastoon. Yksi opettaja (H7) koki haastavana kii-reen koulussa saada kaikki opetussisällöt käytyä läpi, kun tunteja jää eri syistä pois. Siinä tilanteessa opettaja usein pysyy luokassa ja opettaa asiat opettajajohtoisesti, eikä hyödynnä muita oppimisympäristöjä. Tällöin kirjastonhoitajan tuleminen koululle ja apu tiedonhaussa olisi tärkeä asia haastatellun (H7) mielestä.

Kysyttäessä mille vuosiluokille kirjaston pitäisi tarjota ohjattuja kirjastokäyntejä opettajat vastasivat omista lähtökohdistaan, jolloin usean haastatellun vastauksessa painottuivat lähinnä ne vuosiluokat, joita hän itse opetti. Kuitenkin eniten mainintoja

saivat luokat 1, 3, 5, 6, 7 ja 9. Ensimmäisen luokan kirjastonkäytön opetus, oppiminen kirjaston käyttäjäksi ja peruslukutaidon saavuttaminen nähtiin tärkeänä lähtölaukauksena oppimiselle (H1, H6). 3.–4.-luokkalaisten ikäryhmässä nähtiin jo suuria eroja lukutaidoissa (H1) ja lukemisharrastuksen kehittymisen ja ylläpitämisen kannalta olisi tärkeää kahden opettajan (H1, H2) mukaan tarjota kiinnostavaa kirjallisuutta 5.–7.-luokkalaisille, oppilaiden itse valitsemana. Pojista oli erityinen huoli, kuinka heidät saataisiin pysymään mukana (H2). Konkreettisia ehdotuksia eri vuosiluokille haastatellut opettajat (H3, H4, H5, H7) antoivat seuraavasti: 1.-luokkalaisille kirjastonkäytön rutiinien opettamista, 3. luokille luokitusjärjestelmän opetusta, kirjastosuunnistusta tai kirjailijavierailu, 5.–6.-luokilta ylöspäin tiedonhaun tekniikkaa ja mediakasvatusta sekä oman kirjan valintaa. Ylipäänsä opettajat (H4, H5, H7) katsoivat otollisimman maaperän olevan alakoulun puolella, jolloin lukuinto on lapsilla luonnostaan olemassa ja ollaan vielä vastaanottavaisia. Myös peruskoulun päättävien oppilaiden kannalta opettajat (H5, H7) pitivät tärkeänä, että kirjastosta saadaan eväitä jatko-opintoja ajatellen. 9.-luokkalaisten kanssa voitaisiin esimerkiksi tutustua eri tietokantoihin.

Yhteistyösuunnitelman tarpeellisuudesta oltiin lähes yksimielisiä. Ainoastaan yksi haastatelluista opettajista (H6) ei nähnyt suunnitelmaa tarpeelliseksi ja hänkin vain siitä syystä, että koki yhteistyön toimivan nytkin hyvin ja tiedon kulkevan riittävän hyvin. Yhteistyösuunnitelman uskottiin jännevöittävä toimintaa (H2), auttavan opettajan vaihtuessa (H2), tuovan kulttuuritarjonnan paremmin esille, jotta se voidaan ottaa huomioon koulussa lukuvuoden suunnitteluvaiheessa (H3, H4) sekä vahvistavan kirjaston ja koulun siteitä (H4). Yhteistyösuunnitelmasta toivottiin lukujärjestystyylistä, opetussuunnitelman liitteeksi laitettavaa dokumenttia, josta ilmenisi mitä milläkin vuosiluokalla on tarkoitus toteuttaa (H3, H5). Suunnitelman toivottiin olevan ohjenuorana ja kannustimena, ei ahdistavana asiana, jos jonakin vuonna ei onnistukaan (H1). Koulun lukuvuosisuunnitelmassa voitaisiin tarvittaessa tarkentaa yhteistyösuunnitelmaa, miten kyseisenä lukuvuonna toimitaan esimerkiksi monialaisten oppimiskokonaisuuksien suhteen (H1, H5). Yksi haastateltava (H7) katsoi, että jos yhteistyösuunnitelma on tehty riittävän hyvin, se voisi riittää yksinään ilman lukuvuosisuunnitelmaa.

Kehittämisehdotukset ja toiveet kirjastolle kohdistuivat sekä aineistoihin että kirjastotuntien sisältöihin. Kirjavinkkausta useammin toivoi neljä opettajaa (H2, H3, H4, H5). Vinkkausta toivottiin kaunokirjallisuuden lisäksi joskus tietokirjoista, musiikista ja lehdistä (H5) ja kirjavinkkarin toivottiin toisinaan jalkautuvan myös koululle (H2, H4). Kirjastonhoitajaa toivottiin vierailemaan koulussa paitsi kirjavinkkarina myös tiedon lähteille opastajan roolissa (H1) sekä mediakasvattajana (H2, H5). Uutuuskirjojen tarjontaa toivottiin lisää, koulukirjaston kokoelmaa kun ei ole viime vuosina juurikaan pystytty kartuttamaan (H2, H4). Samoin kyläkirjastotoiminnan ylläpitämisen toivottiin jatkuvan. Kirjoja on toimitettu kyläkoululle siirtokokoelmana sekä kouluisten että kaikkien kyläläisten luettavaksi. Kouluille toivottiin uutuuskirjojen lisäksi selkokirjallisuutta, helppolukuisia kirjoja, lukudiplomikirjoja, kirjasarjoja koko luokan käyttöön ja mahdollisuuksia vaikuttaa myös sarjan valintaan (H1, H2, H3).

Kirjastonkäytön opetusten toivottiin olevan entistä toiminnallisempia, kuten kirjasto-suunnistusta ja sisällöiksi toivottiin esimerkiksi tiedonhaun tekniikoiden ja lähdekriittikin opettamista sekä vinkkejä kirjoitelman tekemiseen (H5, H7). Kirjaston toivottiin järjestävän kirjailijavieraita (H3) tai muita asiantuntijoita monilukutaidon edistämiseksi (H1), lisäksi sanataidepajoja, draamaa (H3), nukketeatteria (H3), runo-, sarjakuva- ja näytelmäryhmiä (H5), ajatuksena oli myös näiden yhdistäminen monialaisiin oppimiskokonaisuuksiin. Uutena ideana esitettiin kuukausivinkkaus sähköpostilla kirjastolta opettajille kirjaston tapahtumista, näyttelyistä ja muista ajankohtaisista asioista (H5). Opettaja voisi siitä sitten valita ota tai jätä -periaatteella. Digitalisaatiosta opettajilla oli erilaisia ajatuksia, toinen koki digimateriaalien käytön vieraana ja haastavana (H5), kun toiselle (H6) se oli hyvin luontevaa ja koulutusta siihen oli koulun puolesta järjestetty hänen mukaansa riittävästi. Kirjastolta toivottiin enemmän sisältöihin keskittymistä, laitteiden pariin opastusta ei niinkään (H6). Opettajien (H2, H3, H4, H6, H7) mielissä kirjaston ja kirjojen yhteys oli ensisijainen, kirjallisuutta ja lukemista korostettiin huomattavasti enemmän kuin netin ja kirjaston yhteyttä.

5.2 Kirjastonhoitajan haastattelu

Kirjastonhoitajan kokemukset kouluyhteistyöstä rajoittuivat reiluun vuoteen, jonka hän oli toiminut kunnassa kirjastonjohtajana. Kirjastonhoitaja oli pitänyt kirjastonkäytön opetustunteja ekaluokkalaisille, luokitusopetusta neljäsluokkalaisille sekä kuudesluokkalaisille ja lisäksi esitellyt uutuuskirjoja ja antanut lukuvinkkejä. Varsinaista kirjavinkkausta hän ei ollut pitänyt. Lisäksi hän oli järjestämässä kirjailijavierailua yläkoululle keväälle ja tulevalle syksylle esi- ja alkuopetukseen. Näyttely-yhteistyötä oli myös tehty yläkoulun kanssa Suomi100 -juhlavuoden merkeissä. Tiedonhallinnan opastuksia ei ollut tänä aikana ollut, niitä ei ollut pyydetty, eikä kirjastonhoitaja ollut myöskään niitä tarjonnut valmiiden materiaalien puuttumisen vuoksi.

Aloitteen yhteistyölle kirjastonjohtaja koki samalla tavoin kuin opettajatkin, että kummin päin tahansa käy. Opettajat olivat jo alkusyksystä kyselleet ekaluokkalaisten tutustumiskäyntiä kirjastoon ja kirjastonhoitaja oli taas itse tarjonnut neljäsluokkalaisten luokitusopetusta, jota hän oli pitänyt edellisen lukuvuoden puolella ja johon hänellä oli valmista materiaalia. Kuudesluokkalaisten käynnillä taas opettaja oli ollut aloitteentekijä. Kirjastonhoitaja piti luontevampana aloitetta koulun puolelta, koska opettajat ovat silloin motivoituneita tuomaan luokan kirjastoon ja koska opettajien tavoittaminen sähköpostilla ei ollut kirjastonhoitajan kokemuksen mukaan aina helppoa.

Luokkien kanssa tehdyt yhteistyömuodot olivat kirjastonhoitajan mukaan menneet tosi hyvin, esimerkiksi neljäsluokkalaisten käynnit olivat lisääntyneet luokkakäynnin jälkeen omallakin ajalla. Kirjailijavierailun järjestämisessä kirjastonhoitajalla oli aikataulujen sovittamisessa haasteita, yläkoulun tiukkaan ohjelmaan ei onnistunut kesken lukuvuoden saada kaikkia luokkia mukaan. Tästä kokemuksesta seurasikin ymmärrys, että pitää olla ajoissa liikkeellä suunnittelussa.

Kirjastonhoitaja piti tärkeänä sitä, että koululaiset tulevat paikan päälle kirjastoon varsinkin luokitusopetuksessa, mutta oli myös itse valmis menemään kouluille pitämään esimerkiksi mediakasvatustunteja. Kirjastolla ei ole laitteita riittävästi ja koululla saattaisi syntyä paremmin keskustelua median käytöstä.

Kirjaston resurssit yhteistyöhön haastatteluhetkellä ja mahdollisuudet laajempaan tarjontaan olivat kirjastonhoitajan mukaan aika niukat. Nyt käydyt kolme luokka-asetta lukuvuodessa olivat maksimi, mitä voitiin tarjota henkilökunnan määrän ollessa kaksi. Kirjastonhoitaja ymmärsi myös koulun opettajien rajalliset aikaresurssit, jotka myös rajoittavat kuinka laajaksi yhteistyö voi ylipäänsä muodostua. Opettajien tietämyksestä kirjaston tarjonnasta kirjastonhoitajalla oli sellainen käsitys, että välttämättä opettajat eivät tiedä mitä kaikkea kirjasto voi tarjota tänä päivänä. Toisaalta kirjaston puolelta ei ole rakennettu kovin paljon valmiita kokonaisuuksia, joita olisi helppo tarjota kouluille. Markkinointia tulisi tehdä, kunhan opetuspaketteja olisi valmiina enemmän.

Peruskoulun uusi opetussuunnitelma ei ollut kirjastonhoitajalle kovin tuttu, hän oli lukenut sitä vain päällisin puolin. Kirjastosta oppimisympäristönä kirjastonhoitaja ajatteli, että kirjasto on paikka, jossa on tietoa, jota käytetään oppimiseen. Toivakan kirjaston toimimista oppimisympäristönä haittaa kirjastonhoitajan mielestä vähäinen asiakastietokoneiden määrä ja vanhahtava arkkitehtuuri, joka ei tue esimerkiksi selailulukemista. Kirjasto on nyt enemmän kirjahyllyrivistö, ei kovin virikkeellinen ympäristö koululaisten kannalta. Kirjastoon tarvittaisiin enemmän oleskelutilaa ja väljyyttä, istumapaikkoja, jotka houkuttelisivat viihtymään kirjan ääressä. Ylipäänsä kirjastonhoitaja piti ajatuksesta, että koululuokat tulisivat enemmän kirjastoon sekä ex tempore että ohjatusti.

Kirjallisesta yhteistyösuunnitelmasta kirjastonhoitaja ajatteli, että joku raami olisi hyvä olla, mutta liian tiukkaa hän ei haluaisi siitä tehdä. Oppilaiden tasavertaisten lähtökohtien vuoksi olisi kuitenkin järkevää kirjata ylös esimerkiksi mitkä vuosiluokat käyvät milloinkin ja mitä kirjasto-opetusta he saavat. Kirjastonhoitaja piti viime aikoina olleesta rytmistä, jolloin 1. luokka, 4. luokka ja 6. luokka olivat käyneet ohjatusti kirjastossa. Yläluokkien ohjatuista käynneistä hänellä ei ollut vielä kokemusta, mutta 7.-luokkalaisille ja 9.-luokkalaisille hän näki etenkin mediakasvatustunnit tarpeellisina. Tämä vaatisi henkilökuntaa enemmän mitä nyt oli. Yläluokkalaisten kirjastonkäyttöä hän haluaisi lisätä kouluajana sekä vapaa-ajalla, joten tässä hän näki kehittämiskohteen.

Muita kirjaston ja koulun yhteistyön kehittämiskohteita ja uusia toimintatapoja hän näki kirjastonhoitajan jalkautumisessa kouluille neuvomaan esimerkiksi ryhmätöiden tiedonhakuvaiheessa tai vaihtoehtoisesti luokka voisi tulla kirjastolle tekemään ryhmätyön tiedonhakuvaihetta. Kirjastonhoitaja voisi myös mennä kouluille media-kasvatustunneille keskustelun herättäjäksi. Markkinoinnin tarvetta kirjaston palveluiden tiettäväksi tekemisessä olisi ja monien piintyneiden tapojen muuttamisesta hän ajatteli uutena työntekijänä, että asioita voisi tehdä eri tavalla.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Opinnäytetyöni tulokset olivat hyvin samansuuntaisia aikaisempien tutkimusten kanssa. Hopian (2014) ja Arvon (2015) tutkimuksissa haasteina nousivat esiin aika-
taululliset ongelmat, jotka liittyvät koulun kiireiseen arkeen sekä käytännön järjeste-
lyt, kuten kirjaston ja koulun välimatka. Tähän esitettiin ratkaisuksi kirjaston jalkau-
tumista koulullekin päin. Opetussuunnitelmauudistus nähtiin Arvon (2015) tutkimuk-
sessa hyvänä paikkana tarkastella kirjaston ja koulun yhteistyötä. Toisaalta opetus-
suunnitelma oli vielä niin uusi asia, että sen vaikutuksista ei vielä osattu sanoa. Tä-
hän tulokseen tulin myös omassa tutkimuksessani. Kokemusten myötä vasta osa-
taan sanoa, mitä uusi opetussuunnitelma tuo käytännössä tullessaan. Arvon (2015)
tutkimuksessa tärkeänä nähtiin lukuharrastuksen virittäminen, kirjavinkkaus sekä
uusien lukutaitojen omaksuminen, joka vielä koettiin hieman vieraaksi. Myös omassa
haastatteluissani opettajat korostivat lukuharrastuksen ylläpitämistä, kirjallisuuden
ja muiden aineistojen esille tuontia sekä uuden opetussuunnitelman sisällöistä mo-
nilukutaitoa. Lintusen (2016) opinnäytetyössä uuden opetussuunnitelman myötä yh-
teistyön katsottiin olevan mahdollista laajeta muihinkin oppiaineisiin kuin äidinkie-
leen. Yhteistyön onnistumisen edellytys oli toimiva tiedottaminen sekä molempien
osapuolien sitoutuminen ja motivaatio.

Haastattelujeni perusteella opettajat näkevät tärkeänä yhteistyön kirjaston kanssa.
Heti koulun alussa nähtiin tärkeänä tuoda oppilaat kirjastoon, ja 1. luokan kirjasto-
käynti olikin vakiintunut tapa, joka toistui opettajien haastatteluissa. Tästä eteenpäin
käynnit sitten vaihtelivat, kirjastoa kyllä käytettiin ja yhteyttä otettiin molemmin puo-
lin, mutta tietty suunnitelmallisuus puuttui. Opettajien mielissä kirjasto palveli eten-
kin kirjallisuuden kautta, haastatteluissa toistuivat kirjojen lainaaminen ja kirjavink-
kaukset. Nettimaailman ja kirjaston yhteys ei ollut niin selvä kaikille opettajille ja kir-
jasto ja Internet nähtiin erillisinä asioina, jotka eivät linkittyneet toisiinsa. Taustana
tämän kaltaiselle ajattelulle voidaan osin nähdä kirjaston tähänastinen tarjonta, joka
on ollut kirjallisuus- ja aineistopainotteista ja keskittynyt kirjastonkäytön opetukseen.
Verkkokirjaston käyttöä on opetettu, mutta muuten kirjastotunnit eivät ole sisältä-
neet tiedonhallintataitojen opastusta, jossa olisi käsitelty Internetin hakukoneita tai
tietokantoja, tiedonhankinnan vaiheita ja lähdekriittisyyttä. Tarvetta tämän tyyppi-

seen opetukseen myös kirjaston tarjoamana olisi tänä päivänä, ja uusi opetussuunnitelmakin painottaa opastusta monipuolisille tiedon lähteille ja tiedon kriittistä arviointia.

Opettajat toivoivat nykyisen kaltaista yhteistyötä, jossa kirjasto tarjoaa uutta kirjallisuutta, lukudiplomikirjoja sekä kirjavinkkausta, jota toivottaisiin järjestettävän useammin. Lukutaitojen kehittymisen kannalta onkin edelleen tärkeää pitää esillä kirjallisuutta ja tarjota sitä oppilaille monipuolisesti. Hyvän peruslukutaidon saavuttaminen on oleellista opinnoissa etenemisen ja arjessa toimimisen kannalta. Lukutaidon käsite on laajentunut monilukutaidoksi uusien teknologioiden myötä, ja uusien lukutaitojen haltuun ottamiseen tarvitaan myös kirjastoa. Opettajien toiveet kirjastolle liittyivät eniten lukemiseen sekä tiedonhankintaan.

Kirjastonhoitajan haastattelusta kävi ilmi kirjaston henkilökuntatilanteen tuoma epävarmuus kirjaston ja koulun yhteistyön kehittämistä ajatellen. Kirjastonjohtajan virkaa on hoidettu vuodesta 2015 asti väliaikaisjärjestelyin, ja tämän hetkiset henkilökuntaresurssit rajoittavat yhteistyön laajentamista. Kirjaston ja koulun yhteistyötä voisi paremmin suunnitella ja vakiinnuttaa, kun henkilökunnan määrä olisi kolme.

Kirjaston henkilökunnan toimenkuviin ei nykyisellään ole kirjattu esimerkiksi mediakasvatusta, joten päivittämistä olisi myös niissä. Kirjastoammattilaisten ja opettajien työnkuvat eroavat toisistaan, mutta molemmissa ammateissa korostuu yhteinen sivistystehtävä. Kirjastoammattilaisen mediakasvattajaroolin omaksuminen vaatii eri medioiden tuntemisen lisäksi myöskin pedagogista osaamista, erilaisten oppimistyylien tuntemista ja ryhmän ohjaustaitoja. Uudenlaiset tavat kirjastonkäytön opetukseen on vaan otettava rohkeasti haltuun kokeilemalla ja opittava yhdessä oppilaiden kanssa. Valmista materiaalia kannattaa hyödyntää, mennä mukaan erilaisiin valtakunnallisiin teemaviikkoihin sekä hankerahoituksen avulla hankkia asiantuntijoita. Kaikkea ei tarvitse kuitenkaan hallita itse, myös muiden ammattilaisten hyödyntäminen on perusteltua.

Kirjaston henkilökunnan tulee tutustua sekä opetussuunnitelmaan, että mahdollisuuksien mukaan koulun lukuvuosisuunnitelmaan, jotta kirjaston tarjonta kouluille on mahdollisimman yhteneväistä opetussisältöjen kanssa. Kirjaston henkilökunnan ja opettajien yhteinen tapaaminen lukuvuoden alussa auttaa kirjaston tarjonnan

suunnittelussa. Myös palautteen kokoaminen ohjattujen kirjastokäyntien jälkeen kannattaa ottaa tavaksi.

Kirjasto on tasa-arvoa edistävä laitos, joten yhteistyön koulujen kanssa tulee vakiintua niin, että paitsi oppilaille taataan yhdenmukaiset mahdollisuudet kirjastopalveluihin kouluaihana, myös kyläkoulun oppilaat huomioidaan entistä paremmin. Välimatkan vuoksi kyläkoulun oppilaiden tuleminen kirjastolle ei ole niin helppoa kuin vieressä sijaitsevasta keskuskoululta, jolloin on mietittävä myös muita tapoja. Kirjastonhoitajan vierailu kyläkoululla on yksi mahdollisuus, lisäksi yhteistyötä voi lisätä järjestämällä kirjailijavieraita tai muita asiantuntijoita kyläkoululle. Vierailu kirjastossa on kuitenkin tärkeää myös kyläkoulun oppilaille, joten siihen on syytä myös löytää ratkaisuja, kuten nytkin on tehty esimerkiksi yhdistämällä käyntiin muita kohteita kirkonkylällä.

Kirjaston ja koulun yhteistyölle on hyvät edellytykset Toivakan kunnassa. Opettajat suhtautuvat positiivisesti ja arvostavasti kirjastoon ja kirjastolla on halukkuutta antaa panoksensa oppilaiden lukutaitojen edistämisessä. Vaikka kirjasto ei ollut mukana paikallisessa opetussuunnitelmatyössä, uusi opetussuunnitelma on vielä niin uusi asia, että sen käyttöönottoon ja kirjastoon liittyvien sisältöjen suunnittelu on hyvinkin ajankohtaista. Tärkeää on luoda lisää kontakteja kirjaston ja koulujen kesken ja suunnitella yhdessä, miten yhteistyötä voisi laajentaa ja parantaa. Kirjastolla tulee olla tieto siitä, mitä sisältöjä eri vuosiluokilla ja eri oppiaineissa käsitellään, jotta kirjastolla voidaan suunnitella koulun tarpeita vastaavia opetuspaketteja. Jatkossa yhteistyön vakiintumisen kannalta on hyvä laatia välineeksi kirjallinen yhteistyösuunnitelma, ja suunnitelmaa työstämään on hyvä saada kirjaston henkilöstön lisäksi yhteistyöstä kiinnostuneita opettajia, myös niitä, jotka eivät nyt olleet haastateltavina. Kun yhteistyö sidottaisiin sisällöiltään opetussuunnitelman mukaiseksi, se ei veisi opetuksesta mitään pois, vaan päinvastoin tukisi opetusta liittyen käsiteltäviin asioihin.

Tässä opinnäytetyössä tutkimus rajoitettiin koskemaan perusopetuksen vuosiluokkia 1–9, mutta kirjasto tekee yhteistyötä myös varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kanssa, joten myös sen suunnitelmallisuutta olisi hyvä kehittää. Sivistyslautakunta onkin asettanut vuodelle 2018 yhdeksi toiminnalliseksi tavoitteeksi koulun, varhais-

kasvatuksen ja kirjaston suunnitelmallisen yhteistyön kehittämisen, jonka tavoitteena on monilukutaitosuunnitelman valmistuminen vuoden 2018 loppuun mennessä (Toivakan kunta 2017b). Yhteistyösuunnitelman laatiminen on siten jo ollut esillä kuntatasolla ja sitä on haluttu laajentaa koskemaan myös varhaiskasvatusta ja esiopetusta, jotka eivät olleet tässä tutkimuksessa mukana. Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää monilukutaitosuunnitelmaa laadittaessa. Sivistyslautakunta on myös päättänyt täyttää kirjastonjohtajan viran vakinaisesti vuoden 2018 alusta, joten kirjaston ja koulun yhteistyön kehittäminen Toivakassa on kirjaston henkilöstöresurssien puolesta entistä paremmin mahdollista.

Opinnäytetyön tavoitteiden kannalta parhaiten toteutuivat yhteistyön nykytilan ja molempien osapuolten toiveiden kartoittaminen sekä yhteistyösuunnitelman tarpeellisuuden selvittäminen. Tämän opinnäytetyön tulosten yleistettävyyttä arvioitaessa on syytä ottaa huomioon työn paikallisuus ja tapaustutkimuksellinen luonne, sekä eri kokoisten kirjastojen mahdollisuudet tarjota yhteistyötä. Yhteneväisyyksiä muihin tutkimuksiin löytyi kuitenkin etenkin lukutaitojen edistämisen tärkeydestä sekä keinoista, joten niiltä osin tuloksia voidaan peilata laajemmin.

Uusi opetussuunnitelma tuli teoriatasolla itselleni tutuksi opinnäytetyötä tehdessä, mutta sen vaikutukset kirjaston ja koulun yhteistyöhön tulevat näkyviksi vasta käytännön kokemusten myötä. Jatkossa voisi olla mielenkiintoista tutkia, miten uuden opetussuunnitelman korostama ilmiöpohjainen oppiminen ja monialaiset oppimiskokonaisuudet ovat kouluissa toteutuneet, ja mikä on kirjaston rooli niissä.

LÄHTEET

- Aaltonen, L. 2000. Tiedonhallintataitojen opetussuunnitelma. Tietoyhteiskunnan haaste kirjastoammattilaiselle. Teoksessa: L. Niinikangas (toim.) Koulu kirjastossa: kirjasto oppimisympäristönä. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 127–141.
- Arvo, M. 2015. Yleisen kirjaston ja peruskoulujen yhteistyö - Kirjastonhoitajien ja opettajien näkemyksiä yhteistyöstä ja sen kehittämisestä Louna-kirjastojen alueella [Pro gradu -tutkielma]. Tampere: Tampereen yliopisto. [Viitattu 25.3.2017]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201601121078>
- Brumwell, A. 2017. Pulling in reluctant readers: strategies for school librarians. Teoksessa: J. Court (edited) Reading by right: Successful strategies to ensure every child can read to succeed. London: Facet Publishing, 107–126.
- Dromberg, K. 2000. Koulu ja kirjasto yhteistyössä oppijoiden parhaaksi. Teoksessa: L. Niinikangas (toim.) Koulu kirjastossa: kirjasto oppimisympäristönä. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 10–12.
- Eljala, J. & Kemppi-Vasama, T. 12.7.2016. Työnantajilla ja työntekijöillä poikkeavat näkemykset työstä, työnantajista sekä työntekijöiden ominaisuuksista ja taidoista. [Verkkosivu]. Helsinki: Suomalaisen työn liitto. [Viitattu 13.9.2017]. Saatavana: <https://suomalainentyo.fi/2016/07/12/tulevaisuuden-supertyontekijalta-odotetaan-monipuolista-osaamista-tyonantajilta-vastuullisuutta-ja-eettisyytta/>
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2015. Teemahaastattelu. Opit ja opetukset. Teoksessa: Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus 27–44.
- Goodwin, P. 2017. Becoming a reluctant reader. Teoksessa: J. Court (edited) Reading by right: Successful strategies to ensure every child can read to succeed. London: Facet Publishing, 33–50.
- Hartikainen, E. 20.10.2014. Sitran trendit: Taidot haastavat tiedot. [Verkkosivu]. Helsinki: Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra. [Viitattu 13.9.2017]. Saatavana: <https://www.sitra.fi/artikkelit/sitran-trendit-taidot-haastavat-tiedot/>
- Harviainen, J. T., Meriläinen, M. & Tossavainen, T. 2013. Pelikasvattajan käsikirja. Tampere: Pelikasvattajien verkosto.
- Heikkilä-Halttunen, P. 2016. Lue lapselle!: Opas lasten kirjallisuuskasvatukseen. Jyväskylä: Atena.

- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hopia, L. 2014. Opettajien käsitys koulun ja yleisen kirjaston yhteistyöstä. [Pro gradu -tutkielma]. Tampere: Tampereen yliopisto. [Viitattu 25.3.2017]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201406191832>
- IFLA. 2003. Guidelines for Children's Library Services. [Verkkajulkaisu]. Hague: IFLA. [Viitattu 23.3.2017]. Saatavana: <https://www.ifla.org/files/assets/libraries-for-children-and-ya/publications/guidelines-for-childrens-libraries-services-en.pdf>
- Ikonen, K. & Kurttila-Matero, E. 2014. Kysely lukuinto-pilotointiin osallistuneille lapsille ja nuorille. Tulokset ja yhteenveto. [Verkkajulkaisu]. Oulu: Oulun yliopisto. [Viitattu 8.3.2017]. Saatavana: http://www.lukuinto.fi/media/mallisto/tutkimus/kysely_pilottikoulujen_lapsille_ja_nuorille.pdf
- Irisvik, S. & Utriainen, J. 2017. Kuinka kasvattaa diginatiivi. Helsinki: S&S.
- Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas: näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kansallinen lukutaitofoorumi vastaamaan lukutaidon ja lukuinnon haasteeseen. 31.10.2017. [Verkkosivu]. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. [Viitattu 6.11.2017]. Saatavana: http://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/kansallinen-lukutaitofoorumi-vastaamaan-lukutaidon-ja-lukuinnon-haasteeseen
- Kiiski Kataja, E. 4.5.2017. Trendi 1: Työn ja toimeentulon arvoitus. [Verkkosivu]. Helsinki: Suomen itsenäisyyden juhlarahasto SITRA. [Viitattu 13.9.2017]. Saatavana: <https://www.sitra.fi/artikkelit/trendi-tyon-ja-toimeentulon-arvoitus/>
- Kotkan kirjastojen ja koulujen yhteistyösuunnitelma 2017–2020. 1.1.2017. [Verkkajulkaisu]. Kotka: Kotkan kaupunki. [Viitattu 13.3.2017]. Saatavana: https://www.kyyti.fi/sites/default/files/kirjastot/esitteet/kotkan_kirjastojen_ja_koulujen_yhteistyosuunnitelma_2017-2020.pdf
- Kuhlthau, Carol C. 2000. Informaatiosta oppimisen prosessi. Teoksessa: L. Niinikangas (toim.) Koulu kirjastossa: kirjasto oppimisympäristönä. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 107–126.
- Kupiainen, R. & Sintonen, S. Medialukutaidot, osallisuus, mediakasvatus. Helsinki: Palmenia Helsinki University Press, 2009.
- L 29.12.2016/1492. Laki yleisistä kirjastoista.
- L 21.8.1998/628. Perusopetuslaki.

L 11.6.1999/731. Suomen perustuslaki.

Lintunen, Anna-Maria. 2016. OPS 2016. Perusopetuksen tulevan opetussuunnitelman tarjoamia mahdollisuuksia ja haasteita yleisen kirjaston ja koulun väliselle yhteistyölle. [Opinnäytetyö]. Oulu: Oulun ammattikorkeakoulu. [Viitattu 25.3.2017]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2016060311806>

Lonka, K. 2015. Oivaltava oppiminen. Helsinki: Otava.

Lukuinto-opas. Lukumotivaatiota ja monilukutaitoa koulun ja kirjaston yhteistyönä. 2015.

Lukukeskus. Ei päiväystä. [Verkkosivusto]. Helsinki: Lukukeskus. [Viitattu 22.9.2017]. Saatavana: <http://www.lukukeskus.fi/>

Luukka, M-R. 2013. Opetussuunnitelmat uudistuvat: tekstien lukijasta ja kirjoittajasta monilukutaituriksi. [Verkkolehtiartikkeli]. ISSN=1799-0181. Kieli, koulutus ja yhteiskunta. Jyväskylä: Kieliverkosto. [Viitattu 13.3.2017]. Saatavana: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/42865/opetussuunnitelmat-uudistuvat-tekstien-lukijasta-ja-kirjoittajasta-monilukutaituriksi.pdf?sequence=1>

Media and Information Literacy: Policy & Strategy Guidelines. 2013. [Verkkojulkaisu]. Paris: UNESCO. [Viitattu 5.4.2017]. Saatavana: <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002256/225606e.pdf>

Mediakasvatus yleisissä kirjastoissa: suosituksia ja suuntaviivoja. 2014. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Suomen kirjastoseura. [Viitattu 13.3.2017]. Saatavana: https://suomenkirjastoseura.fi/files/Mediakasvatus/mediakasvatus_koko%20julkaisu%20netiss%2024%202%202014.pdf

Mikkelin koulujen Kirjastopolku. 2017. [Verkkosivusto]. Mikkeli: Mikkelin kaupunginkirjasto. [Viitattu 11.9.2017]. Saatavana: <https://kirjastopolkumikkeli.wordpress.com/>

Monilukutaitoa ja lukuintoa kirjastosta: Varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, toisen asteen ja kirjaston yhteistyösuunnitelma vuosille 2016–2019. 2016. [Verkkojulkaisu]. Tampere: Tampereen kaupunki. [Viitattu 13.3.2017]. Saatavana: https://opetus365.sharepoint.com/sites/muut/koulujakirjasto/_layouts/15/WopiFrame.aspx?questaccesstoken=i6McCL%2bMz%2f4F1hN7wDFkiMWkWH5obmTy-dUEoQvIzXQ%3d&docid=00e5f0a7fac65462e8b3fd4c0d3bbcf17&action=view

Mäkelä, M-L. 2015. Kirjavinkkarikirja. Helsinki: BTJ Finland.

- Nikander, T. 2000. Koulu kutsuu, miten kirjasto vastaa. Teoksessa: L. Niinikangas (toim.) Koulu kirjastossa: kirjasto oppimisympäristönä. Helsinki: BTJ Kirjasto-palvelu, 30–46.
- Ojaranta, Anu. 11.2.2016. Hedelmällistä pohdintaa Joensuussa! [Blogikirjoitus]. [Viitattu 21.3.2017]. Saatavana: <http://anuojaranta.blogspot.fi/search?updated-max=2016-06-30T09:57:00-07:00&max-results=1&start=7&by-date=false>
- Opetushallitus. 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 11.2.2017]. Saatavana: http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Opetusministeriön kirjastopolitiikka 2015. Yleiset kirjastot. Kansalliset strategiset painoalueet [Verkkojulkaisu]. ISSN=1797-9501. 2009. Helsinki: Opetusministeriö. [Viitattu 8.3.2017]. Saatavana: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76687/opm32.pdf?sequence=1>
- Perusopetuksen mediakasvatussuunnitelma lukuvuodelle 2017–18. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Raisio: Raision kaupunginkirjasto. [Viitattu 12.9.2017]. Saatavana: http://www.raisio.fi/kirjasto/koulu yhteistyö/fi_FI/kirjaston-mediakasvatussuunnitelma/
- Raision kaupunki. Raision perusopetuksen opetussuunnitelma 2016. [Verkkojulkaisu]. Raisio: Raision kaupunki. [Viitattu 12.9.2017]. Saatavana: <http://julkaisut.raisio.fi/kokous/2016264971-4-1.PDF>
- Raision kaupunki. Sivistyslautakunta 18.5.2016 § 38. [Verkkosivu]. Raisio: Raision kaupunki. [Viitattu 12.9.2017]. Saatavana: <http://julkaisut.raisio.fi/cgi/DRE-QUEST.PHP?page=meetingitem&id=2016264971-4>
- Rantala, I. 2015. Laadullisen aineiston analyysi tietokoneella. Teoksessa: R. Valli & J. Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 108–133.
- Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. [Verkkojulkaisu]. ISSN=2323-962X. 2015. Helsinki: Edita. [Viitattu 12.9.2017]. Saatavana: http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDISTETTY_nettili.pdf/801f523e-5dfb-45a4-8b4b-5b5491d6cc82
- Ruusuvuori, J. 2010. Litteroijan muistilista. Teoksessa: J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 424–431.
- Sallmén, P. 2009. Mediakasvatusta vai mediasivistystä kirjastosta? Teoksessa: S. Verho (toim.) Mediakasvatus kirjastossa. Helsinki: BTJ, 9–26.

- Salminen, P. 2012. Lukudiplomi lukemaan innostamisen välineenä. [Verkköjulkaisu]. Pori: Porin kaupunginkirjasto – Satakunnan maakuntakirjasto. [Viitattu 13.3.2017]. Saatavana: <https://www.satakirjastot.fi/documents/10974/39819/lukudiplomiraportti.pdf/2b6a7235-b689-43d5-bc25-fe12e65519a8>
- Sinko, P. 2000. Mitä koulu odottaa kirjastolta? Teoksessa: L. Niinikangas (toim.) Koulu kirjastossa: kirjasto oppimisympäristönä. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 15–29.
- Sintonen, S. 2012. Susitunti: kohti digitaalisia lukutaitoja. Helsinki: Finn Lectura.
- Sivistyksen suunta 2025. Kuntaliiton sivistyspoliittinen ohjelma. 2015. [Verkköjulkaisu]. Helsinki: Suomen Kuntaliitto. [Viitattu 12.9.2017]. Saatavana: <https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Sivistyksen%20suunta%202025.pdf>
- Sormunen, E. & Poikela, E. 2008. Informaatio, informaatiolukutaito ja oppiminen. Tampere: Tampere University Press.
- Suomen yleisten kirjastojen tilastot. 2016. [Verkkosivusto]. Helsinki: Kirjastot.fi. [Viitattu 8.11.2017]. Saatavana: <http://tilastot.kirjastot.fi/?orgs=373&years=2016&stats=109#results>
- Tiedonhaku Mikkelin kaupunginkirjastossa. 31.7.2017. [Youtube-video]. Mikkelin kaupunginkirjasto. [Viitattu 11.9.2017]. Saatavana: <https://www.youtube.com/watch?v=KflvBkxgZck>
- Toivakan kunnan perusopetuksen opetussuunnitelma 2016. [Verkköjulkaisu]. Toivakka: Toivakan kunta. [Viitattu 11.2.2017]. Saatavana: <http://www.toivakka.fi/poytakirjat/kokous/2016411-6-1.PDF>
- Toivakan kunnan sivistystoimenlautakunta. 24.5.2016. [Pöytäkirja]. Toivakka: Toivakan kunta. [Viitattu 11.2.2017]. Saatavana: <http://www.toivakka.fi/poytakirjat/kokous/2016411-6.HTM>
- Toivakan kunta. 2016a. Peda.net. [Verkkosivusto]. Toivakka: Toivakan kunta. [Viitattu 13.3.2017]. Saatavana: https://peda.net/opetussuunnitelma/ksops/toivakka/luku13/13-2_laos/l4_monilukutaito
- Toivakan kunta. 2016b. Peda.net. [Verkkosivusto]. Toivakka: Toivakan kunta. [Viitattu 13.3.2017]. Saatavana: https://peda.net/opetussuunnitelma/ksops/toivakka/luku14/14-2_laos/l4_monilukutaito
- Toivakan kunta. 2016c. Peda.net. [Verkkosivusto]. Toivakka: Toivakan kunta. [Viitattu 13.3.2017]. Saatavana: https://peda.net/opetussuunnitelma/ksops/toivakka/luku15/15-2_laos/l4_monilukutaito

- Toivakan kunta. 2016d. Peda.net. [Verkkosivusto]. Toivakka: Toivakan kunta. [Viitattu 21.3.2017]. Saatavana: https://peda.net/opetussuunnitelma/ksops/toivakka/luku13/13-2_laos/l5_tvt
- Toivakan kunta. 2016e. Peda.net. [Verkkosivusto]. Toivakka: Toivakan kunta. [Viitattu 13.3.2017]. Saatavana: https://peda.net/opetussuunnitelma/ksops/toivakka/luku14/14-2_laos/l5_tvt
- Toivakan kunta. 2016f. Peda.net. [Verkkosivusto]. Toivakka: Toivakan kunta. [Viitattu 21.3.2017]. Saatavana: https://peda.net/opetussuunnitelma/ksops/toivakka/luku15/15-2_laos/l5_tvt
- Toivakan kunta. 2016g. Peda.net. [Verkkosivusto]. Toivakka: Toivakan kunta. [Viitattu 12.5.2017]. Saatavana: <https://peda.net/opetussuunnitelma/ksops/toivakka>
- Toivakan kunta 2016h. Peda.net. [Verkkosivusto]. Toivakka: Toivakan kunta. [Viitattu 12.5.2017]. Saatavana: <https://peda.net/opetussuunnitelma/ksops/toivakka/luku1/1-1>
- Toivakan kunta 2016i. Peda.net. [Verkkosivusto]. Toivakka: Toivakan kunta. [Viitattu 12.5.2017]. Saatavana: https://peda.net/opetussuunnitelma/ksops/toivakka/luku15/15-2_laos/l3_arjen-aidot
- Toivakan kunta 2016j. Peda.net. [Verkkosivusto]. Toivakka: Toivakan kunta. [Viitattu 12.5.2017]. Saatavana: https://peda.net/opetussuunnitelma/ksops/toivakka/luku15/15-2_laos/l6_tyoelamataidot
- Toivakan kunta 2016k. Peda.net. [Verkkosivusto]. Toivakka: Toivakan kunta. [Viitattu 12.5.2017]. Saatavana: https://peda.net/opetussuunnitelma/ksops/toivakka/luku14/14-2_laos/l7_osallistuminen
- Toivakan kunta 2017a. Peda.net. [Verkkosivusto]. Toivakka: Toivakan kunta. [Viitattu 8.11.2017]. Saatavana: <https://peda.net/toivakka>
- Toivakan kunta 2017b. Talousarvio 2018 sivistyslautakunta. [Verkkosivu]. Toivakka: Toivakan kunta. [Viitattu 6.11.2017]. Saatavana: <https://www.toivakka.fi/poytakirjat/kokous/2017555-4-1.PDF>
- Toivakan perusopetuksen kulttuuriopetussuunnitelma Kulttuurivakka. 2012. [Verkkosivusto]. Toivakka: Toivakan kunta. [Viitattu 8.11.2017]. Saatavana: <http://www.lastenkulttuuri.fi/kulttuurikasvatussuunnitelma/kulttuurikasvatussuunnitelmat-suomessa/keski-suomi/toivakka/>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Yhdessä lukutaitoja tukemassa: Mikkelin kaupunginkirjaston ja koulujen yhteistyösuunnitelma. 2015. [Verkojulkaisu]. Mikkeli: Mikkelin kaupunki. [Viitattu 13.3.2017]. Saatavana: <https://kirjastopolkumikkeli.fi-les.wordpress.com/2015/08/uusi-yhteistyc3b6suunnitelma-versio-2-1.pdf>

Yleisten kirjastojen hankerekisteri. 2016. Pojat lukemaan -hanke. [Verkkosivusto]. Helsinki: Kirjastot.fi. [Viitattu 14.5.2017]. Saatavana: <http://hankkeet.kirjastot.fi/hanke/pojat-lukemaan>

LIITTEET

Liite 1. Haastattelukysymykset opettajille

Liite 2. Haastattelukysymykset kirjastonhoitajalle

LIITE 1 Haastattelukysymykset opettajille

Taustatiedot

1. Vuosiluokka jota yleensä opetat

Koulun ja kirjaston yhteistyön nykytila

2. Kuinka usein käyt luokkasi tai opetusryhmäsi kanssa kirjastossa? Millaisia mahdollisia esteitä on käynneille?
3. Oletko osallistunut luokkasi kanssa kirjaston tarjoamaan kirjastonkäytön opetukseen, tiedonhallintataitojen opetukseen, kirjavinkkaukseen tai muihin toimintaan?
4. Mitkä yhteistyömuodoista ovat toimivia/toimimattomia?
5. Onko aloite yhteistyöhön tullut kirjastolta vai oletko itse ottanut yhteyttä?
6. Millaisena näet koulun ja kirjaston yhteistyön merkityksen oppilaiden koulumenestyksen ja elämänhallinnan kannalta?

Uuden opetussuunnitelman vaikutus koulun ja kirjaston yhteistyöhön

7. Mitkä laaja-alaisista osaamistavoitteista ovat sellaisia, joissa kirjasto voisi tukea oppimista?
8. Peruskoulun paikallisessa OPSissa mainitaan, että lukuvuosisuunnitelmaan kuuluu vähintään yksi monialainen oppimiskokonaisuus lukuvuodessa. Voisiko kirjasto olla tässä mukana ja miten?
9. Ohjaako opetussuunnitelma kirjastokäyntien suunnittelua?
10. Mille vuosiluokille kirjaston pitäisi tarjota ohjattuja kirjastokäyntejä?
11. Olisiko koulun ja kirjaston laadittava kirjallinen yhteistyösuunnitelma?

Kehittämisehdotuksia ja toiveita kirjastolle

LIITE 2 Haastattelukysymykset kirjastonhoitajalle

Koulun ja kirjaston yhteistyön nykytila

1. Millaisia yhteistyömuotoja kirjasto tarjoaa tällä hetkellä kouluille? Mitä asioita sisällytät kirjastonkäytön ja tiedonhallinnan opetukseen?
2. Kenen aloitteesta kirjasto ja koulu tekevät yhteistyötä?
3. Mitkä yhteistyömuodot ovat osoittautuneet toimiviksi/toimimattomiksi?
4. Olisiko kirjastolta mahdollista mennä kouluille pitämään kirjavinkkauksia, tiedonhallinnan opetuksia tai mediakasvatusta?

Kirjaston resurssit yhteistyöhön

5. Millaisina näet kirjaston resurssit tarjota erilaisia yhteistyömuotoja? Onko yhteistyölle esteitä ja miten ne voisi ratkaista?

Peruskoulun uusi opetussuunnitelma

6. Ovatko uuden opetussuunnitelman kirjastoa koskevat maininnat sinulle tuttuja?
7. Miten kirjasto voisi toimia oppimisympäristönä?

Koulun ja kirjaston yhteistyön tulevaisuus

8. Olisiko koulun ja kirjaston laadittava kirjallinen yhteistyösuunnitelma?
9. Millä tavalla haluaisit kehittää kirjaston ja koulun välistä yhteistyötä?